

બાળ ભજન સંગ્રહ

ભાગ ૨ નો.

[માધ્યમિક શાળા આ.]

૨

૧૭

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૅપીરાઇટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૦૩૨૫ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ વા.પ.ભજન સંગ્રહ

વિષય મેર : ૮૪૧:૬-૧૭૧

પ્રાજ્ઞભજનસંગ્રહ.

ભાગ ૨ જો.

(માધ્યમિક શાળા સાર.)

સંગ્રહકર્તા:—

ચંદુલાલ કાશીરામ દવે,

મુખ્ય શિક્ષક, વનિતાવિશ્રામ.

અને

ગોવિંદરામ બાળાશંકર ઠાકર,

શિક્ષક, નવી ગુજરાતી શાળા.

પ્રકાશક:—

ચંદુલાલ કાશીરામ દવે,

મુખ્ય શિક્ષક, વનિતાવીશ્રામ-અમદાવાદ.

પ્રથમાવૃત્તિ.

પ્રત ૧૦૦૦.

સંવત ૧૯૭૬.

કિંમત ૮ આના.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કૌપીરાઈટ-સંગ્રહ
૧૦૩૨૬

‘વસંત’ પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમાં ચીમનલાલ ઈશ્વરલાલે છાપ્યું;
રાયપુર, શામળાની પોળ પાસે-અમદાવાદ.

નિવેદન

ગુજરાતી હિન્દી અને સંસ્કૃત ભાષામાં ભજનો અને સ્તોત્રોના અનેક સંગ્રહો થયેલા છે. પરંતુ બાળકોને ઉપયોગી નીવડે એ દૃષ્ટિથી એક પણ સારો સંગ્રહ થયેલો નોવામાં આવ્યો નથી. અમારી શાળામાં ધર્મશિક્ષણને અંગે હમેશાં પ્રાર્થના થાય છે એ ઉપરથી અમને પોતાને આવા પ્રકારના સંગ્રહની ખોટ જણાયલી; અને તેથી કેટલાક વખતથી અમે ભજનોની ચૂંટણી અમારી પોતાની શાળાઓને માટે કરવા માંડેલી. હાલમાં રાષ્ટ્રીય ચળવળને લીધે અનેક શાળાઓ રાષ્ટ્રીય થઈ છે અને કેટલીક શાળાઓમાં પ્રાર્થના કરવાની પ્રથા શરૂ થઈ છે. પ્રાર્થનાને આ પ્રમાણે મળેલા મહત્ત્વથી પ્રેરાઈ અમે આ સંગ્રહને બની શકે તેટલો સારો કરવાનો પ્રયત્ન કર્યો છે.

નાનાં બાળકોથી માંડીને માધ્યમિક ઉપલા ધોરણમાં શીખતાં બાળકોને ઉપયોગી નીવડે તે પ્રકારે પ્રાર્થના, ભજનો અને સ્તોત્રોની ચૂંટણી કરેલી છે અને સંગ્રહને બે વિભાગમાં વહેંચી નાંખ્યો છે. પ્રથમ વિભાગ પ્રાથમિક શાળા સારૂ અને દ્વિતીય વિભાગ માધ્યમિક શાળા સારૂ યોજેલો છે. ચૂંટણી કરવામાં બની શક્યા તેટલા બધા ભજનસંગ્રહોનો ઉપયોગ કરેલો છે. ઉચ્ચ ભાવવાળાં કેટલાક જૂગીતો પણ દાખલ કર્યા છે.

ચૂંટણી અને પ્રસિદ્ધિના કાર્યમાં અમારા મિત્ર ભાઈ
ભોગીલાલ ત્રિભુવન ઠાકરે અને ભજનોના રાગ અને તાલ
નક્કી કરવામાં વનિતાવિશ્રામના સંગીતશાસ્ત્રી રા. રા.
ગોવિંદપ્રસાદ ગોપાલપ્રસાદ પાંડેએ કિંમતી મદદ આપી છે.
સત્યાગ્રહાશ્રમના રાષ્ટ્રીય વિદ્યામંદિરના આચાર્ય ભાઈ
શ્રી દત્તાત્રેય બાલકૃષ્ણ કાલેલકરે અનેક ભારે વ્યવસાયો
છતાં આ પુસ્તકની પ્રસ્તાવના લખવા શ્રમ લીધો છે. આ
બધા ભાઈઓના અમે અત્યંત આભારી છીએ.

અમદાવાદ.
દેવદિવાળી સં. ૧૯૭૬

ચંદુલાલ કાશીરામ દ્વે
મુખ્ય શિક્ષક, વનિતાવિશ્રામ.
ગોવિંદરામ બાળાશંકર ઠાકર
શિક્ષક, નવી ગુજરાતી શાળા.

પ્રસ્તાવના.

ખાળકોને મર્યાનો સ્વાદ કેળવવો પડે છે; મધ કે ખાંડનો સ્વાદ કેળવવો પડતો નથી. પ્રેમભક્તિથી તરખેળ થએલાં શ્રવણમનોહર કાવ્યો વિષે અલિરુચિ સમાજમાં કેળવવાની જરૂર ન જ હોય. વિષય સેવન જેણે છોડ્યું નથી તેવા માણસને પણ પ્રેમભક્તિનાં કાવ્યા અપૂર્વ આનંદ દે છે. કાવ્યમાત્ર હૃદયનો સ્વાદિષ્ટ અને પૌષ્ટિક ખોરાક છે. તેમાં પ્રભુભક્તિ અને અનુપ્રેમનો જે ઉમેરો થાય, તો તે અમૃતની કાટીએ જ પહોંચે છે. એનો સ્વાદ સ્વાભાવિક જ હોય. પણ તે સ્વાભાવિક રસ વિષે પણ સમાજમાં અરુચિ દેખાય છે, એનું કારણ આપણા જીવનની વિઠ્ઠલિતિ એજ છે. અશીર્ણી માણસને અશીર્ણ સિવાય બીજું બધું નિરસ લાગે છે. આપણને દુનિયાદારી બહારની બંધી જ વસ્તુઓ નિરર્થક અને ભારરૂપ લાગવા માંડી છે.

હાલના 'પ્રગતિ' ના યુગમાં માયાનો વિસ્તાર વધતો જ જાય છે, અને તેટલે દરજ્જે આપણે વધારે ને વધારે પ્રભુવિમુખ થતા જઈએ છીએ. કુટુંબનો મોહ તો ધાર્મિક જીવનમાં ઘણીવાર અંતરાયરૂપ થાય છે. હવે તેની મદદમાં જ્ઞાત્યભિમાન, વર્ણાભિમાન અને દેશાભિમાન આવી પહોંચ્યાં છે; અને તેથી મોક્ષનો માર્ગ-શાન્ત અને સમાધાનનો માર્ગ-વધારે ને વધારે વકટ થતો જાય છે, અને તેથી કેળવણીમાં ભક્તિને અભિમાન જેટલું સ્થાન પણ મળતું નથી. દેશાભિમાનમાં રાષ્ટ્રીયતા જડે છે પણ દેશ-ભક્તિ, રાષ્ટ્રીય જીવન વિષે ભક્તિ, પ્રભુભક્તિ, વગેરે વિષયો રાષ્ટ્રીયતામાં અંતરાયરૂપ ગણવામાં આવે છે. ધર્મ એ

રાષ્ટ્રીયતામાં વિધ્નરૂપ પદાર્થ છે, એમ છડેચોક કંહેનારાઓ પણ આ ધર્મભૂમિમાં નીકળ્યા હતા.

ધર્મમાંજ રાષ્ટ્રીયતા રહેલી છે, ધર્મ એજ સમાજનું બળ છે, એ શ્રદ્ધાથી કામ કરનારાઓનું નેતૃત્વ જ્યારથી ગાંધીજીએ સ્વીકાર્યું, ત્યારથી સમાજ પોતાની ભૂલ જોતો થયો છે. અને હવે નવી રાષ્ટ્રભક્તિ ધર્મભૂલક અને ધર્મ-પ્રાણ થવા લાગી છે.

દેશસેવાને અર્થે સ્થાપન કરેલા સત્યાગ્રહાશ્રમમાં સવારે અને સાંજે પ્રાર્થના થાય છે પણ તેમાં પ્રભુભક્તિ અને વૈરાગ્યનેજ પ્રાધાન્ય મળે છે. દિવસરાત્ર એક માત્ર દેશાભિમાનનીજ વાતો નથી આવતી એમ એનું લોકોને પ્રથમ પ્રથમ બહુજ આશ્ચર્ય લાગતું. હવે લોકો અર્થાત્ કેટલાક લોકો એનું મહત્ત્વ સમજતા થયા છે. ધાર્મિકતા એજ સાચી રાષ્ટ્રીયતા છે એ હવે લોકો સ્વીકારે છે.

‘ સા વિદ્યા યા વિમુક્તયે ’ એ આદર્શ જ્યારે વિદ્યાર્થી સ્વીકાર્યો, ત્યારે તેનો પૂરતો ધાર્મિક અર્થ સ્વીકારતાં કેટલાક ભાઈઓને ભારે મહેનત પડી હતી. અને રાષ્ટ્રીય શાળાઓમાં ધાર્મિક કેળવણીને પ્રધાન સ્થાન હોય એ મહાત્માજીનો આગ્રહનો સિદ્ધાંત પણ ફળદ્રુપ થયો. પણ હવે એક બે વર્ષની આત્મશુદ્ધિ પછી રાષ્ટ્રીય શાળાઓમાં પણ ધાર્મિક શિક્ષણ વગર ચાલે નહિ, ચારિત્ર અને નિશ્ચયનું બળ ધર્મ મારફતેજ આવી શકે, ધર્મ મારફતેજ ગ્રંજ સાથેનો આપણો સંબંધ દ્રઢ થઈ શકે, એમ લોકો સમજતા થયા છે. આવી સ્થિતિમાં જુનાં અને નવાં ભજનો અને પ્રાર્થનાનો સંગ્રહ અત્યંત જરૂરી અને ઉપયુક્ત બનાવવાનોજ. જુનાં ગીતો એટલે અનેક જમાનાનાં પસંદગીની

લોકમાન્ય થએલાં કાવ્યરત્નો. તેમાં પ્રજ્ઞનો પ્રાણ સ્ફુરે છે. માતાના ધાવણની પેઠે વગર આધારે સમાજને તે પચી જાય છે, એ દૃષ્ટિએ રાષ્ટ્રીય કેળવણીમાં તેમનું મહત્ત્વ સૌથી વધારે છે. નવાં પદોમાં ચાલુ જમાનાની આકાંક્ષાઓનું પ્રતિબિંબ હોઈ તે રીતે તેમનું આકર્ષણ વધારે હોય છે.

શિક્ષકના ચારિત્રની અસર એજ સાચું ધાર્મિક શિક્ષણ છે અને તેટલુંજ બસ થવું જોઈએ એ એક પક્ષ છે અને આદર્શમાં તે બરાબર પણ છે. કેટલા શિક્ષકો એવો ચારત્ર પ્રભાવ બતાવી શકે ? જે પોતાની પાસે ન હોય તેને માટે બાળકોને પ્રાચીન રાષ્ટ્રપૂજ્યવિભૂતિ કવિઓ અને ગ્રંથો પાસે લઈ જવાં એ એકજ ઉપાય છે.

ધાર્મિક શિક્ષણમાં વિશિષ્ટ ધર્મ, વિશિષ્ટ ઉપાસ્ય અને વિશિષ્ટ પંથની આલડછેટ રાખવાનું કશું કારણ નથી. સામાન્ય શિક્ષણમાં જેમ આપણે અનેક સમાજનાં અને અનેક આદર્શનાં ચિત્રોનું અધ્યયન કરીએ છીએ તેમ ધાર્મિક શિક્ષણમાં પણ હોવું જોઈએ. મારા ધર્મથી જુદા ધર્માવચારો કે માન્યતાઓ હું સાંભળુંજ નહિ એવી ઘાતમાં અધાર્મિકતા અને પ્રભુદ્રોહ રહેલો છે. ધાર્મિક શિક્ષણમાં સાચી ધર્મવૃત્તિ અને અમર્યાદ પ્રેમ અને પ્રાવિ-
ત્ર્ય છે કે નાહ એજ મુખ્યત્વે જોવું જોઈએ.

ધાર્મિક શિક્ષણમાં ઉચ્ચ સાહિત્ય, શુદ્ધ સંગીત અને સંયમપ્રધાન કલા હોવાં જોઈએ. સંગીત સાથે ધ્રુપ, દીપ, રંગવલ્લી (સાથીઆ), પત્રપુષ્પ, વગેરે પૂજના પ્રકાર પણ હોવા જોઈએ. જ્યાં અનેકધર્મી અને અનેકપંથી વિદ્યાર્થીઓ એકત્ર ભણતા હોય ત્યાં તીર્થ અને નૈવેદ્યની

પ્રથા વગર ચક્રાવલું જોઈએ. પૂજામાં મૂર્તિને બદલે મંથની પૂજા શરૂ કરીએ તો વિશેષ અનુકૂળ પડે. ભિન્ન ધર્મ અને પંથના ધર્મમંથનું પંચાયતન ગોઠવતાં પણ અગવડ નહિ આવે.

મંત્રો, શ્લોકો કે ગીતો ભણાવતી વખતે ઉચ્ચાર અને રાગની શુદ્ધતા જાળવવામાં જોટલી મહેનત લેવાય તેટલી ઓછી છે. આ બાબતની બેદરકારી એ તો એક કલંકરૂપ જ ગણવી જોઈએ. વાણીશુદ્ધિ એ પણ ધાર્મિકતાનું એક આવશ્યક અંગ છે. જુનાં ગીતોમાં સ્વચ્છ ભાવ સાથે કેટલીક વખતે અસ્વચ્છ ઉપમાઓ અથવા શબ્દપ્રયોગો આવેલાં હોય છે. સામાજિક દષ્ટિએ શ્રદ્ધાભક્તિથી તે નિભાવી લેવાય પણ શિક્ષણક્રમમાં આદર્શની જોટલી શુદ્ધતા રાખીએ તેટલી ઓછી.

ધાર્મિક સાહિત્યમાં દરેક વસ્તુનો અર્થ અને અભિપ્રાય આપણે બાળકોને આપી શકતા નથી, પણ તેથી કંઈ નુકશાન નથી. બાળપણમાં મોટે કરેલું ધર્મમંગીત એ ધર્મ બીજનું વાવેતર છે. બરાબર ઉછેર થાય તો યથાકાલે તે ઉગ્યા વિના રહેજ નહિ અધર્મ કરતાં ધર્મનું બીજ વધારે પ્રબળ હોય છે એટલી શ્રદ્ધા ધર્મશિક્ષકે કેળવવી જોઈએ. ધામક શિક્ષણમાં વિદ્યાર્થીઓની સ્વાભાવિક પ્રસન્નતા ક્યારાઈ જાય એવી અતિશયતા ન થાય એની સંભાળ લેવી જોઈએ. સાથે સાથે એ પણ ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ કે બાળકોની દુર્બળતાને પ્રેમને નામે પંપાળવું એ ધર્મનું કામ નથી.

દત્તાત્રેય બાળકૃષ્ણ કાલેલકર

અનુક્રમણિકા

લઝન.	પૃષ્ઠ .
અખિલ પ્રહાંડમાં	૫૩
અગર હૈ શાહ મિલનેકા	૮૪
અખ તો મેરે રામનામ	૯૨
અયિ જીવનમનોમોહિની	૯૮
અક્ષા રખેગા વૈસાહી રહિના	૮૭
હસ તનધનકી	૮૨
અંતર મમ વિકસિત કરે	૫૯
હર રૂડો સંગાથ	૨૩
કોઇનો ખૂટયો ન ખૂટે	૪૫
કંઈ લાખો નિરાશામાં	૫૫
ધૂંધટકા પટ ખોલ	૭૩
ચિત તું શીદને ચિંતા ધરે	૨૪
એત તો એતાવું તુંને રે	૨૧
જન ગણુ મન અધિનાયક	૯૫
જનુની જીવો રે ગોપીચંદની	૩૮
જય જગદીશ હરે	૬૨
જય રામ રમા રમણં રામનં	૬૭
જ્યાં જ્યાં નજર મારી કરે	૧૫
જ્યાં સગી આતમા તત્ત્વ ચીન્થો નહિ	૪૭
જનકે પ્રિય ન રામ વૈદહિ	૧૭

જીને આપકું દેખા નહિ	૬૧
જો ગમે જમત ગુરુદેવ જગદીશને	૪૬
જો જાજો હરિકૃષ્ણ સદા	૭૭
ત્યાગ ન દેરે રૂ વૈરાગ્ય વિના	૪૦
તેરી શરણુ મેં આપકે	૬૧
તું દયાલુ દીન હું	૬૦
નાથ દયામય ચરણુ સરોજો	૫૧
નામ જપન ક્યૌં છોડ દિયા	૭૬
પુણ્ય કદિ કરો મહતે	૬
પેટ કટારી રે	૨૮
પોપટ તનપિગ્નર છે નહિ તાંકે	૪૨
પખીડાં પિયુ પિયુ પિયુ પોકારો	૧૧૭
પ્રભુનામસુધારસ પી લે	૧૮
પ્રભુ કે ઉચ્ચ નીચ નહિ કોઇ	૭૪
પ્રેમલ જ્યોતિ ત્હારો દાખવી	૧૨
બન્દે માતરમ્	૧૦૦
બહુ પુણ્ય કરે પાંજથી	૩૨
બીસર ન જાજો મેરે મિત	૭૨
ભજ મન રામચરણુ મુખદાયી	૭૦
ભલે શુકન થાઓ સારા	૪૪
ભાઇ નામ સમજીને બેસી રહીઓ	૩૧
મન તુંહી તુંહી બોલે રે	૪૩
મન તોહી કીસવીધ	૭૮

મારાં નયણાંની આળસ રે	૧૦
મારી નાક તમારે હાથે	૭
મુખમાંની માયા લાગી રે	૩૬
મુખરા કયા દેખે	૮૬
મુજ જીવન આ પ્રભુ પુંથી જારે	૩
મુજ અપળાને મોટી મિરાંત	૩૫
મૂક વદે પ્રભુ	૫
મંગલ મહિર ખોલો	૧
મેં બહારે બાગ દુનીઆ	૮૩
રચા પ્રભુ પુંને	૫૮
રામ નામ પું લજ લે	૮૮
રામકો આધાર	૯૪
રામ બાણુ વાગ્યાં હોય તે જાણે	૩૭
વારે મારા વિરા રે	૩૦
વૈષ્ણવ જન તો તેને કહીએ	૩૪
વો કહાં પ્રભુ અમમ અપારા	૮૫
સત્ય નહીં તે ધર્મ જ શાનો	૪૬
સખ દિન હોત ન એક સમાન	૮૧
સખસે હિંચી પ્રેમ સગાઈ	૭૫
સિંહાસનસ્થિત	૬૪
સુતેરી મૈતે નિર્બલ કે બલ રામ	૬૩
સુમરન કર લે મેરે મન	૭૯
સુંદર શિવ મંજળ ગુણ ગાઉં	૮
હમારો તીરથ ડોન રેક	૬૩

હરિજન સાચા રૂ	૨૭
હરિનો મારગ છે શ્રાવે	૨૯
હરિભજન વિના	૨૬
હે જગત્રાતા વિશ્વવિધાતા	૫૭
હંસા રૂ રાગ	૮૦
અમૃતત્વમ્	૧૧૧
ઉપનિષત્સ્મરણમ્	૧૦૬
વિષ્ણુસ્તોત્ર	૧૨૫
દેહ્યાપરાધક્ષમાપનસ્તોત્રમ્	૧૨૧
નિર્વાણવદ્ધકમ્	૧૨૮
પ્રાતઃસ્મરણમ્	૧૦૩
શિવમાનસપૂજા	૧૨૩
સ્થિતપ્રજ્ઞલક્ષણાનિ	૧૧૫
વિરાટસ્તુતિઃ	૧૧૮

કઠણુ હિંદી શબ્દોનો કોષ.

સમાર	બધાનો.
આરત	આર્ત, દુઃખી.
શાનકા	સરખો.
ગરચે	અગર.
ખતા	ભૂલ.
દીદાર	દર્શન.
આડે	અટકી પડવા વખતે.
મેક	સારી રીતે.
ગેહ	ધર.
કંબલ	કંજ=કમળ, અભ્ર=આકાશ.
	આસમાની કમળના જેવા.
હોક	એક જાતનું પક્ષી.
ભૂરિ રુખ	મોટા રોગ.
અની	અણી.
નિપાત	પડવું.
અનપાયની	ન મળે તેવી.
લવ લાઇ	લહે લગાડી.
કેવટ	હોડી ચલાવનાર.
જહાલો	જ્યાં સુધી.
કહાલો	ક્યાં સુધી.
અનહત	અનાહત, દેવી નાહ.
કુચીલ	નીચ.
દેહરા	મંદિર.

જૂહાગ	નવસારે.
બંકનાળ	વાંકી નળી.
જંજર	સાંકળ.
ચંદ રોઝ	ઘોઢા દિવસ.
બસેરા	નિવાસ.
લુકમા	લુકમાન હકીમ.
દરતે	હાથ.
હઝરત	શ્રીમાન.
મલ્લકે	ધસીને.
બાદ મદદનુ	દરન્યા પછી, દાદ્યા પછી.
કઝા	મૃત્યુ.
બેબુલમ	નિરપરાધી.
બલીમો	અત્યાચારી.
હરદમ	હમેશાં.
લો	ધ્યાન.
નુમાઈ	અહંદાર
હિજીએ	હૃદયની ભાષાને
ફૂલ	દૈત.
ધુસલ્લા	નમાઝ પડવાનું આસન.
તક્ષત્રી	માળા.

શુદ્ધિપત્ર.

પૃષ્ઠ.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.
૩	બલ	બલ.
૪	જડયેતનમ	જડયેતનમા
૫	બાધર	બધિર.
૭	વિભુવેદને	વિભુવેદને.
૧૦	કાચ	કાચા.
૧૧	રઘા	રઘાં.
૧૪	ઉડેઈ	ઉડેઈ.
૧૪	વસ્ત્રા	વસ્ત્રાં.
૩૪	નરાસંદ	નરસિંદ.
૩૫	ત્રીકમ	ત્રીકમ.
૫૭	ત્રિભુવન:	ત્રિભુવન.
૫૮	જગતમે	જગતમેં.
૬૨	શરણમે	શરણમેં.
૬૩	તીનલાલ	તીનતાલ.
૬૬	મને	મેંને
૬૬	મુંઝકો	મુઝકો.
૬૭	પાંખર	પાખર.
૭૦	ધો	ધો.
૭૧	બ્રજબની ।	બ્રજબનીતા.
૭૨	મે	મેં.
૭૩	બોલ	બોલરે.
૭૪	તકો	તાકો.

७५	राजसूयम्	राजसूयम्.
७६	काडीके	काडीके.
७७	जन	जन.
७८	रभरथुन	रभरनन.
७९	आश	आश.
८०	भट्टी	भट्टी.
८१	शेवक	शेवक.
८२	काद'क	काद'क.
८३	गेड	गेड.
८४	निशिथे	निशिथे.
१०५	निधानम्	निधानम्.
११२	शाश्वतोऽय	शाश्वतोऽयं
११३	नरो	नरो.
११४	ध्रुवो	ध्रुवो.
११५	ध्रुवं	ध्रुवं.
११६	स्नेह	स्नेह.
११७	वाङ्मयी	वाङ्मयी.
११८	प्यप्रतिमप्रभाव	प्यप्रतिमप्रभावः
१२१	मदियो	मदियो
१२३	सौवर्ण	सौवर्णं
१२७	व्रत परिपालनमथवा	व्रतपरिपालनमथवा
१२८	व्योपस्थ पाय	व्योपस्थपायु
१२९	मात्सर्य भावः	मात्सर्यभावः

ગુજરાતી.

મંગલમંદિર ખોલો.

(ભેરવો રાગિણી.)

“ મંગલ મંદિર ખોલો,

દયામય !

મંગલ મંદિર ખોલો !

જીવનપત અતિ વેગે વટાવ્યું,

દાર ઝોભો શિશુ ભોળો.

તિમિર ગ્રંથું ને જ્યોતિ પ્રકાશ્યો,
 શિશુને ઉરમાં દ્યો, દ્યો,
 દયામય !
 મંગલ મંદિર જોલો !
 નામ મધુર તમ રટ્યો નિરંતર;
 શિશુસહ પ્રેમે જોલો;
 દિવ્ય તૃષાભર આલ્યો ખાલક,
 પ્રેમ-અમીરસ ઢાળો,
 દયામય !
 મંગલ મંદિર જોલો ! ”

નરસિંહરાવ.

પ્રભુમય જીવન.

(તોટક).

મુજ જીવન આ પ્રભુ ! તુંથી ભરે,
ખલ દે અભિલાષ હું એહ પુરે;
મુજ દેહ વિષે, વળી આત્મ વિષે,
જડ્યેતનમ' પ્રભુ વાસ વસે. ૧

મુજ રક્ત વિષે, મુજ નાડી વિષે,
મુજ દષ્ટિ વિષે, મુજ વાણી વિષે;
મુજ તર્ક વિષે, મુજ કર્મ વિષે,
પ્રભુ ! વાસ વસો મુજ મર્મ વિષે. ૨

શિરમાં, ઉરમાં, મુખમાં, કરમાં,
પ્રભુ વ્યાપી રહો મુજ અંતરમાં;
મુજ જીવનફેરે રહસ્ય ઉંડું,
ખન પ્રેરક, ચાલક શાસક તું ૩

ધરીને ઉરમાં રસની પ્રતિમા-
જહીં ઉન્નતિનો સ્થિર છે મહિમા-
સ્મરી આકૃતિ એ નિજ પીંછી ધરે,
અનુસાર જ ચિત્ર પધ્ધી ચીતરે. ૪

જ્યમ ચિત્રક એ મન-મૂર્તિ વડે,
 બહુ સુંદર ઉત્તમ સૃષ્ટિ રચે;
 ત્યમ જીવનના પટની ઉપરે,
 મુજ લેખન તે તુજ સાક્ષી પુરે. ૫

પ્રભુ મુદ્રિત આંકિત તું હૃદમાં,
 કૃતિઓ બધી ત્વન્મય હો જગમાં;
 મુજ વર્તનથી છબી જે બની રહે,
 તુજ ઉજ્જવળ રૂપની ઝાંખી દીએ. ૬

રમણભાઈ.

પ્રભુમહિમા.

(રાગ, હુમરી.)

મૂક વદે, પ્રભુ ! ત્હારી દયાથી !
 પંગુ ચ્હડે, ગિરિ ત્હારી દયાથી !
 બાધર સુણે, પ્રભુ ! ત્હારી દયાથી !
 સ્વામી ઓ મ્હારા !
 તત્વ વહન્ત જીવન્ત તુંમાંથી !
 સ્નેહ, પ્રકાશ, જવદન્ત તુંમાંથી,
 પામું હું સત્ય અનન્ત તુંમાંથી.
 સ્વામી ઓ મ્હારા !

સાગાં

પ્રભુ નિવેદન.

(રાગ ઝીઝોટી.)

પુષ્પ કદિ કરો મ્હને કરો શતદલ;
તમારે ચરણે પ્રભુ એ જ નિવેદન.
વારિ કદિ કરો તમે, કરો ગંગાજળ;
કરો દુર્વા, આપો કદિ તૃણનું જીવન.
તુલસી કરજો, કદિ કરો પત્ર મ્હને;
વૃક્ષ કરી રાખજો, તો કરજો ચંદન.
જીવ કદિ, કરો નર નત ભક્તિમય;
જન્મે જન્મે દેજો પદ, કરવા વંદન.

અકુલ.

।વભુવેધને.

(રાગ સોરઠ. વારીજાઉરે સાવરીઆ...એ રા

મારી નાડ તમારે હાથે, હરિ સંભાળજો રે;
 મુજને પોતાનો જાણીને, પ્રભુપદ પાળજો રે. ટેક.
 પથ્યાપથ્ય નથી સમજાતું, દુઃખ સદૈવ રહે ઉભરાતું,
 મને હશે શું થાતું, નાથ નિહાળજો રે. મારી
 અનાદિ વૈદ આપ છો સાચા, કોઇ ઉપાય વિષે નહિ કા
 દિવસ રહ્યા છે ટાંચા, વેળા વાળજો રે. મારી
 ત્રિશ્વેશ્વર શું હજી વિસારો, આજી હાથ છતાં કાં હારે
 મહા મુંઝારો મારો, નટવર ટાળજો રે. મારી
 કેશવ હરિ માફ શું થાશે ? ધાણુ વળ્યો શું ગઢ ઘેરા
 લાજ તમારી જાશે, ભૂધર ભાળજો રે. મારી

કેશવ કૃતિ

મહાપ્રાર્થના.

(રાગ ઝીંઝોલી).

સુંદર શિવ મંગળ ગુણ ગાઉં ધૈર્ય,
વિભુવર ભવભયહારક, નમું મહેશ્વર. સુંદર.

મધુર કુસુમ વિષે રમે ગંધ સુંદર,
કૌમુદી મુદપદ્મ, ઉપા મનોહર;
મૃદુલ કંઠે કોકિલ રવ અવણ સુખકર;

સહુમાં વસતી હસતી
પ્રતિહસિતા-શી લક્ષિતા-સુંદરતા—
તુજ જગદ્ધરા, સુંદર.

વિપ્રલંબી વિપય મોહની મધુસ્વરા
દિવ્યધામ પંથ જતાં આવી વિપધરા,
વિપથ દોરવા મથે, અહો દયાકર !

ક્ષણુ તે, હૃદયે બળ દે,
કર ધરી આ-પરિહરવા-મધુરવા—

વિમળ સાધુ હૃદય વિષે વિપદ જલધરા,
 બ્યાપિ હમે સત્ય દષ્ટિ ધન તિમિરકરા;
 તે સમે વિશુદ્ધ પ્રેરી જ્ઞાનરવિકરા,

કરુણા ધરીને, ફરીને,

હરી તમને, સદય મને, મન ગગને

શાંતિ દે સ્થિરા. સુંદર.

—નરસિંહરાવ.

હરિનાં દર્શન.

(રાગ જિહલા-ગરબી-શીખ સામુજી કે છે રે...એ રાહ)

મારાં નયણાંની આજસ રે, ન નીરખ્યા હરિને જરી;
 એક મટકું ન માંડયું રે, ન ઠરીઆં ઝાંખી કરી.
 શોક મોહના અમિ રે તપે, તેમાં તમ થયાં,
 નથી દેવનાં દર્શન રે કીધાં તેમાં રક્ત રણા.
 પ્રભુ સધળે વિરાજે રે, સજનમાં સભર ભર્યા;
 નથી આણું પણ ખાલી રે, ચરાચરમાં ઉભર્યા
 નાથ ગગનના જેવા રે, સદા મને છાપ રહે;
 નાથ વાયુની પઠે રે, સદા મુજ ઉરમાં વહે.
 જરા ઉધડે આંખલડી રે, તો સન્મુખ તેહ સદા;
 બલ બલમાં અળગા રે, ઘડીએ ન થાય કદા.
 પણ પૃથ્વીનાં પડળો રે, શી ગમ તેને ચેતનની ?
 જીવે સો વર્ષ ધૂવડ રે, ન ગમ તોયે કંઈ દિનની.
 સ્વામી સાગર સરીખા રે, નજરમાં ન માય કદી;
 જીલ થાકીને વિરમે રે, વિરાટ વિરાટ વદી.
 પેલાં દિવ્ય લોચનિયાં રે, પ્રભુ ! ક્યારે ઉઘડશે ?
 આવાં ઘેર અંધારાં રે, પ્રભુ ! ક્યારે ઉતરશે ?

નાથ ! એટલી અરજ રે, ઉપાડો જડ પડદા,
 નેનાં ! નિરખોં ઉડેં રે, હરિવર દરસે સદા.
 આંખ આળસ છોડો રે, દરે એક જાંખી કરી;
 એક મટકું તો માંડો રે, હૃદય ભરી નિરખો હરિ,

—નાનાલાલ.

“ મહારો જીવનપંથ ઉભાળ્ય. ”

(રાગ-મહાડ.)

પ્રેમલ જ્યોતિ તહારો દાખવી,
મુજ જીવનપંથ ઉભાળ્ય; પ્રેમલ.

હર પડ્યો નિજ ધામથી હું,
ને ઘેરે ધન અંધાર;
માર્ગ સૂઝે નવ ઘોર રજનીમાં,
નિજ શિશુને સંભાળ્ય;
મહારો જીવનપંથ ઉભાળ્ય. પ્રેમલ. ૧

ડગમગતો પગ રાખ તું સ્થિર મુજ,
હર નજર છો ન જાય;
હર માર્ગ જોવા લોભ લગીર ન,
એક ડગલું યસ થાય;
મહારે એક ડગલું યસ થાય. પ્રેમલ. ૨

આજ લગી રહ્યો ગર્વમાં હું ને
માગી મદદ ન લગાર;

આપ બળે માર્ગ જોઈને ચાલવા,
હામ ધરી મૂઢ બાળ.
હવે માગું તુજ આધાર.

પ્રેમલ. ૩

ભલક ભર્યા તેજથી હું લોભાયો,
ને ભય છતાં ધર્યો ગર્વ;
વીત્યાં વર્ષો ને લોપ્ય સ્મરણથી,
સ્ખલન થયાં જે સર્વ:

ગહારે આજ થકી નવું પર્વ. પ્રેમલ. ૪

તારા પ્રભાવે નિભાવ્યો મને પ્રભુ !

આજ લગી પ્રેમ ભેર,
નિશ્ચે મને સ્થિર પગલેથી,
ચલવી પહોંચાડશે ઘેર

દાખવી પ્રેમલ જ્યોતની સેર. પ્રેમલ. ૫

કર્દમભૂમિ કુળણુભરેલી,
ને ગિરિવર ફરી કરાડ;
ધસમસતા જળ ફેરા પ્રવાહો,

સર્વ વટાવી કૃપાળ

મુને પ્હોંચાડજો નિજ દાર. પ્રેમલ. ૬

રજની જશે ને પ્રભાત ઉજળશે,

ને સ્મિત કરશે પ્રેમાળ;

દિવ્ય ગણોનાં વદન મનોહર,

મહારે હૃદય વસ્યા ચિર કાળ.

જે મહેં ખોયાં હતં ક્ષણ વાર. પ્રેમલ. ૭

—નરસિંહરાવ.

આપની યાદી.

(ગઝલ.)

જ્યાં જ્યાં નજર મારી ઠરે યાદી ભરી ત્યાં આપની;
આંસ મહીએ આંખથી યાદી ઝરે છે આપની !

જેઠં અહીં ત્યાં આવર્તી દરિયાવની મીડી લહર;
તેની ઉપર ચાલી રહી નાનુક સવારી આપની !

તારા ઉપર તારા તણાં, ઝુમી રહ્યાં જે ઝુમખાં;
તે યાદ આપે આંખને. ગેખી કચેરી આપની !

આ ખૂનને ચરખે અને રાતે હમારી ગોદમાં;
આ હમખદમ ખેલી રહી, ઝીળી સિતારી આપની !

આકાશથી વર્ષાવતા છે ખંજરો દુશ્મન બધા;
યાદી બનીને હાલ ખેંચાઈ રહી છે આપની !

દેખી ધુરાઈ ના ડરે હું, શી શીકર છે પાપની;
ધોવા ધુરાઈને બધે, ગંગા વહે છે આપની !

જ્યાં જ્યાં મિલાવે હાથ યારો ત્યાં મિલાવી હાથને;
અહેશાનમાં દિલ ઝુકતું, રહેમત ખડી ત્યાં આપની !

પ્યાઈ તજીને પ્યાર કાંઈ આદરે છેલી સદર;
ધોવાઈ યાદી ત્યાં રડાવે છે જુદાઈ આપની !

જૂનું નવું જાણું અને રાઈ હસું તો તે બધું;
જૂની નવી ના કાંઈ તાજ એક યાદી આપની !

બૂલી જવાતી છે બધી લાખો કિતાબો સામટી;
જોયું ન જોયું છે અને જો એક યાદી આપની !

કિસ્મત દરાવે બૂલ તે બૂલો કરી નાંખું બધી;
છે આખરે તો એકલી ને એક યાદી આપની !

—કલાપી.

હરિજનનાં હૃદય.

(પદ. રાગ-પીલુ.)

પંખીડાં પિયુ પિયુ પિયુ પોકારે,
આતો ભાષ હિતરવાનો આરે રે;
હરિપદ હરેકમળમાં ધારે,
પંખીડાં પિયુ પિયુ પિયુ પોકારે.

ટેક

અલપલખ બજન લેહે લાગી,
ભગી ભોયુ' નરનારે રે;
મીરાં ને કરમા શબરી પુરી,
એ પળમાં હિતર્યા પાર. પંખીડાં.

ગોપીચંદ ભરતને રે લાગી,
વહી ગયા પારંપાર રે;
પીપો સુરદાસ ને દાસ કબીરા,
એને ભણે સકળ અંસાર. પંખીડાં.

કુમો કુંભાર ને સદનો કસાઇ,
ધનોજી ભટ નાભો ઢાઢી રે;

બિલ્લ ભક્તને સંપત્તિ સંતની,
ભલી ભલી હરિએ ભળડી. પંખીડાં.

રાજા જનક ને શુકદેવ જોગી,
ધન્ય ધન્ય તેનો જનભારો રે;
એનાં રે ચીતડાં કેવાં હશે,
તમે ચતુર ચિત્ત ચિચારો. પંખીડાં.

જો શાહ બલખ ખોખારાનો બાદશાહ,
જેણે છોડી સોળસેં સાહેલી રે;
અઢાર લક્ષ ઘોડા મેલી ચાલ્યા,
વળી દોલત દુનિયા મેલી. પંખીડાં.

નાતજાતનો નિયમ નથી ભાઈ,
કોણુ દાનવ કોણુ દેવા રે;
દાસ ધીરા હરિધ્યાન ધરે તો,
હરિજન હરજી જેવા. પંખીડાં.

—ધીરો.

પ્રભુનામસુધારસ પી લે.

(રાગ, હરબારી કાનડા.)

પ્રભુનામસુધારસ પી લે. (૨)

મન શું બેઠું મુખ ઢીલે.

પ્રભુનામ (ધ્રુ.)

નામ સુધારસ શીતલતાથી,
તનના તાપ હરી લે;
શાંતપણું આપે અંનરમાં,
દુઃખ રહે નહિ ડીલે. પ્રભુનામ. ૧.

નૌતમ નાવ નક્કી તરવાનું,
કરમાં એ જ કરી લે;
ભયકારક ભવસાગર ભારે,
અંતર તરત તરી લે પ્રભુનામ. ૨.

કુંદનરૂપ સમજ તું કાયા,
ઓપ ચહે શુભ શીલે;
હીરો પ્રભુનું નામ નિરંતર,
આજ જરૂર જડી લે. પ્રભુનામ. ૩.

કર જપ, તપ, કે યોગ, સમાધિ,
 બેશ જાતે બીલે;
 કેશવ કાષ ન એતે તોલે,
 કહું હું તે જ કરી લે. પ્રભુનામ. ૪.

ચેતવણી.

(રાગ કાફી.)

ચેત તો ચેતાવું તુંને પામર પ્રાણી, (૨)

સજી ધરખાર સારું મિથ્યા કહે છે મારું મારું,
 તેમાં નથી કાંઈ તારું પામર પ્રાણી. ચેત તો.
 તારે હાથે વવરાશે તેટલું જ તારું થાશે,
 ખીજું તો ખીજને હાથે જશે રે પામર પ્રાણી. ચેત તો.
 માખીઓએ મધ કીધું, ન ખાધું ને દાન દીધું,
 લુંટનારે લુંટી લીધું પામર પ્રાણી ચેત તો.
 સાહુકારીમાં સવાયો, લાખોપતિ તું લખાયો,
 કહે સાચું શું કમાયોરે, પામર પ્રાણી ચેત તો.
 ખંખેરીને હાથ ખાલી, ઓચિંતાને જવું ચાલી,
 કરે માથાકુટ ઠાલીરે પામર પ્રાણી. ચેત તો.
 આવે તારે સાથે એવો કમાયો તું માલ કેવો,
 અવેજ તપાસ તેવોરે પામર પ્રાણી. ચેત તો.
 દેવે નરતનુ દીધી તેં તો ન કીંમત કીધી,
 મણી સાથે મેશ લીધી રે પામર પ્રાણી. ચેત તો.

જાગ્રમ્ભાથી ધન યોયું ધુળથી જ્ઞાન ધોયું,
 જાણપણ તારૂં જોયુરે પામર પ્રાણી. ચેત તો.
 હજી હાથમાં છે બાજી કર તું પ્રભુને રાજી,
 તારી મુડી કર તાજીરે પામર પ્રાણી. ચેત તો.
 હાથમાંથી બાજી જાશે પછીથી પસ્તાવો થાશે,
 કશું ન કરી શકાશે રે પામર પ્રાણી. ચેત તો.
 મનનો વિચાર તારો મનમાં રહી જનારો,
 વળતી ન આવે વારો રે પામર પ્રાણી. ચેત તો.
 નીસર્યો જ્યાં શરીરથી પછી તું માલેક નથી,
 હવપત કહે કથી રે પામર પ્રાણી. ચેત તો.

—હવપતરામ.

રૂડો સંગાથ.

(રાગ-ધનાશ્રી.)

કર રૂડો સંગાથ, મનડા, કર રૂડો સંગાથ,
 લજ્જે લે જગનો નાથ—મનડા;
 કામતણા અગ્નિરથ મધ્યે બેઠાં જન બહુ ભાત—મનડા;
 નિર્મિત રથગમાં સર્વ ઉતરશે, લઈ મરણની ધાત—મનડા;
 ધામ, ધરા, ધન મનન કરતો, રાખ ન આવી સાથ—મનડા;
 તહારે તહારે પણ મુકી જશે, જશે ઉધાડે હાથ—મનડા;
 એક દિવસ જવાનું જણી, મ્હોટી બીડે શું બાથ—મનડા;
 બધું જશે તે કેવળ રહેશે, સારી નરસી ગાથ—મનડા;

—દાહતરામ.

શીદને ચિંતા ધરે ?

(રાગ-કાલિંગડા. તાલ, દીપચંદી.)

ચિત તું શીદને ચિંતા ધરે, કૃષ્ણને કરવું હોય તે કરે. ટેક.

સ્થાવર જંગમ જડ ચેતનમાં માયાનું બળ હરે;
સ્મરણ કર શ્રીકૃષ્ણચંદ્રનું, જન્મમરણ ભય હરે. કૃષ્ણને.

નવ માસ પ્રાણી કૃષ્ણચંદ્રનું ધ્યાન ગર્ભમાં ધરે;
માયાનું આવરણ કર્યું ત્યારે, લક્ષ ચોરાશી કરે. કૃષ્ણને.

તું અંતર ઉદ્વેગ ધરે, તેથી કારજ થું સરે;
ધણીનો ધાર્યો મનસુખો, હર બ્રહ્માથી નવ કરે. કૃષ્ણને.

દોરી સર્વની એના હાથમાં, ભરાવ્યું ડગલું ભરે;
જેવો જન્મ વગાડે જન્મી, તેવો સ્વર નીસરે. કૃષ્ણને.

ચનાર વસ્તુ થયા કરે જ્યમ, શ્રીફળ પાણી ભરે;
જનાર વસ્તુ એણી પેરે જાશે, જ્યમ મજ કોકું ગરે. કૃષ્ણને.

જેનું જેટલું જે જ્યમ કાળે, તે તેને કર હરે;
એમાં ફેર પડે નહિ કાષ્ઠી, શીદ કુદાઈ મરે. કૃષ્ણને.

તારૂં ધાર્યું થાતું હોય તો, સુખ સંઘે દુઃખ હરે;
આપપણું અજ્ઞાન કુલ એ, મૂળ વિચારે ખરે. કૃષ્ણને.

થાવાનું અણચિંતવ્યું થાશે ઉપનિષદ આચરે;
રાખ જરોંસો રાધાવરનો હયા શીદને ડરે. કૃષ્ણને.

—હયારામ.

સંસારતરણોપાય.

(રાગ-કાલિંગડો. તાલ ચતુષ્જાતિ એક તાલ.)

હરિ ભજન વિના દુઃખદરિયાસંસારનો પાર ન આવે;
જડબુદ્ધિ જીવ, સંત વિના શુદ્ધ મારગ કોણ બતાવે. ટેક.
તેં અનેક વાર અવતાર કર્યા, કેં કર્મતણા કાઠાર ભર્યા
અધઓધતણા અંબાર કર્યા— હરિં ૧.
ફર્યો ચાર ખાણુ લખ ચોરાશી, થયો જળચર સ્થળચર ગર્ભવાસી;
માયાબંધનથી ન શક્યો નાશી— હરિં ૨.
પામ્યો મનુષ્ય દેહમાં નહિ મળ્યા, ધન, ધામ, પુત્ર, પરિવાર ધણા
હવે ગામ લે ગુણ ગોવિંદતણા— હરિં ૩.
તું ઝાડ પહાડ જડરૂપ થયો, તેં શીત વરસુ સુરતાપ સહ્યો;
તારા કષ્ટનો પાર ન જાય કહ્યો— હરિં ૪.
દુઃખ જન્મમરણ એવું જાણી, તું શું બેઠો આગસ આણી;
કહે પ્રીતમ ચેતી બે પ્રાણી— હરિં ૫.

પ્રીતમ.

સાચા હરિજન

૫૬. ૧

(રાગ.-પીલુ. તાલ ચતુસ્રજતિ એકતાલ)

હરિજન સાચા રે, જે ઉરમાં હિંમત રાખે;
 વિપતે વરચી રે, કૈદિ દીન વચન નવ લાખે;
 જગતું સુખ દુઃખ રે, માયિક મિથ્યા કરી જાણે;
 તન ધન જાતાં રે, અંતરમાં શોક ન આણે.
 પરઉપકારી રે, જન પ્રેમનીમમાં પુરા;
 દૈહિક દુઃખમાં રે, દાઝે નહિ સાધુ શરા.
 હરિને સમરે રે, નિત્ય અહોનિશ ઉમંગ ભરીઆ;
 સરવ તજીને રે, નટનાગર બહાલા કરીઆ.
 અભ્યાનંદ કહે રે, એવા હરિજનની બલીહારી;
 મસ્તક જાતાં રે, નવ મેલે ટેક વિચારી.

સાચા હરિજન.

પદ ૨.

- પેટ કટારી રે, પહેરીને સન્મુખ ચાલ્યા,
પાછા ન વળે રે, કોઈના તે ન રહે ઝાલ્યા. ૧
- સામા સામી રે, હોડે બાલા અણીયાળા;
તે અવસરમાં રે, રહે રાજ તે મતવાલા, ૨
- સાચા શરા રે, જેના વેરી ધાવ વખાણે,
જીવીત જીહું રે, મરવું તે મંગળ જાણે. ૩
- તેની પેઢે રે હરિજન પણ જોઈએ તીખા;
કામાદિક શત્રુને રે, લાગે અતિ વજ્ર સરીખા. ૪
- માયું જાતાં રે, મુખનું પાણી નવ જાવે;
અહ્માનંદ કહે રે, તે સંત હરિમન લાવે, ૫

અહ્માનંદ

(સ્વામીનારાયણ સંપ્રદાય)

હરિનો મારગ.

હરિનો મારગ છે શરનો, નહિ કાયરનું કામ જોતે;
 પરથમ પહેલું મસ્તક મૂકી, વળતી લેવું નામ જોતે.
 સુત, વિત્ત, દારા, શીશ સમરપે, તે પામે રસ પાન જોતે;
 સિંધુ મધ્યે મોતી લેવા, માંહી પડ્યા મરજીવા જોતે.
 મરજી આગમે ભરે મૂડી, દિલની દુગ્ધા વામે જોતે;
 તીરે ઉભો જીએ તમાસો, તે કાડી નવ પામે જોતે.
 પ્રેમપંથ પાવકની જવાળા, ભાળી પાછા ભાગે જોતે;
 માંહી પડ્યા તે મહામુખ માણે, દેખનહારા દાઝે જોતે.
 માથા સાટે મોંઘી વસ્તુ, સાંપડવી નહિ સ્હેલ જોતે;
 ગદા પદ પામ્યા તે મરજીવા, મૂકી મનનો મેલ જોતે.
 રામ અમલમાં રાતા માતા, પુરા પ્રેમી પરખે જોતે;
 પ્રીતમના સ્વામીની લીલા, તે રજની દિન દેખે જોતે.

પ્રીતમ.

કુસંગત્યાગ.

૨૬

(કાઠિયાવાડી મહાડ ભજનની ધુન.)

વારૂ મારા વીરા રે, ન કરીએ સંગ નીચતો રે જી. ટેક.
 નીચપણું નિશ્ચય નરકે લપ્ત જાય— વારૂ.
 આકડીઆનાં દૂધ રે અતી છે ઉજળાં રે જી;
 તે પીધે તો તરત મૃત્યુ થાય— વારૂ.
 દુધડીઆં મંગાવો રે, ગવરી ગાયનાં રે જી;
 સાકર ભેળે સ્વાદ અતિ ઘણો થાય— વારૂ.
 બાવળીઓ કંટાળો રે, અતી અળખામણો રે જી;
 તેને સંગે અંગ ને વસ્ત્ર ઉઝરડાય— વારૂ.
 આંબલીઆની છાયા રે, અતી રળોઆમણી રે જી;
 તેને સેવે ફળની પ્રાપ્તિ થાય— વારૂ.
 ગુરુના પ્રતાપે રે, જેડીરામ બોલીઆ રે જી;
 દેજો અમને સંતયરણમાં વાસ— વારૂ.

જેડીરામ.

નામમહિમા.

(રાગ-તિલક કામોદ.)

ભાઈ નામ સમજીને બેસી રહીએ,
 આત્મા તેની (૨) મનમાં મગન થઈ રહીએ. ભાઈ
 રામ ને રહેમાન તમે એક કરી જાણુને,
 કૃષ્ણને કરીમ એક કહીએ;
 વિષ્ણુ ખીમ્મીલામાં બેઠ નથી ભાઈ, (૨)
 અમે અલ્લા અલગ નવ કહીએ. ભાઈ ૧
 ગજુર ગોવિંદ તમે એક કરી જાણુને,
 મૌલા માધવ ગુણ ગાઈએ;
 હરિ હક્ક તાલાનો બેઠ મે તો જાણ્યો, (૨)
 હવે ચોરાશીમાં નવ રહીએ. ભાઈ ૨
 પરવરદીગાર પરમેશ્વર એક કરી જાણુને,
 નખી નારાયણ ચોંટ્યો લઈએ;
 ચોખ્ખા ને ચાવલ પણ ડાંગર એક (૨)
 એવું સમજે તેના ચેલા થઈને રહીએ. ભાઈ ૩
 ખાપુ સાહેબ નામ પાક, તેને ખીજું ન.પાક.
 એવું સમજાવે કહો ક્યાં જઈએ ?
 જે જે પાખંડ કરે તેમાં પડે તે તો પાછો (૨)
 અમે ખલ જળમારે નિત્ય નાહીએ. ભાઈ ૪

ખાપુ.

તત્ત્વવિચાર.

(હરિગીત)

બહુ પુણ્યકેરા પુંજથી શુભ દેહ માનવનો મળ્યો,
તોયે અરે ! ભવચક્રનો આંટો નહિ એકે ટળ્યો;
સુખ પ્રાપ્ત કરતાં સુખ ટળે છે લેશ એ લક્ષે લહો,
ક્ષણ ક્ષણ ભયંકર ભાવ મરણે કાં અહો રાગી રહો ?

લક્ષ્મી અને અધિકાર વધતાં, શું વધ્યું તે તો કહો,
શું કુટુંબ કે પરિવારથી વધવાપણું, એ નય ગ્રહો;
વધવાપણું સંસારનું નરદેહને હારી જવો,
એનો વિચાર નહિ અહોહો ! એક પણ તમને હવે.

નિર્દોષ સુખ નિર્દોષ આનંદ, હ્યો ગમે ત્યાંથી ભલે,
એ દિવ્ય શક્તિમાન જેથી જંજીરથી નીકળે;
પર વસ્તુમાં નહિ મુઝવો, એની દયા મુજને રહી,
એ ત્યાગવા સિદ્ધાંત કે પશ્ચાત દુઃખ તે સુખ નહીં.

હું કાણુ છું ? ક્યાંથી થયો ? શું સ્વરૂપ છે માંડે ખરું ?
કાના સંબંધે વળગણા છે ? રાખું કે એ પરહરું ?
એના વિચાર વિવેકપૂર્વક શાંત ભાવે જો કર્યાં,
તો સર્વ આત્મિક જ્ઞાનનાં સિદ્ધાંતનત્ત આનુભવ્યાં.

તે પ્રાપ્ત કરવા વચન ક્રાનું સત્ય કેવળ માનવું ?
 નિર્દોષ નરનું કથન માનો 'તેહ' જોણે અનુભવ્યું;
 રે ! આત્મ તારો ! આત્મ તારો ! શીઘ્ર એને ઓળખો,
 સર્વાત્મમાં સમદષ્ટિ હો આ વચનને હૃદયે લખો.

રાજચંદ્ર.

વૈષ્ણવજન.

❀

(રાગ-ખમાચ, ધ્રુમાળી.)

વૈષ્ણવ જન તો તેને કહીએ, જે પીડ પરાધ જાણે રે;
 પર દુઃખે ઉપકાર કરે તોય મન અભિમાન ન આણે રે. ટેક.
 સકળ લોકમાં સહુને વંદે, નિંદા ન કરે કોની રે;
 વાચ, કાય મન નિશ્ચલ રાખે, ધન્ય ધન્ય જનની તેની રે. વૈષ્ણવ.
 સમ દૃષ્ટિ ને તૃણા ત્યાગી, પર સ્ત્રી જેને માત રે;
 જીજ્ઞાસકી અસત્ય ન ખોલે, પર ધન ન ઝાલે હાથ રે. વૈષ્ણવ.
 મોહ માયા વ્યાપે નહિ જેને, દૃઢ વૈરાગ્ય જેના મનમાં રે;
 રામ નામ શું તાળી રે લાગી, સકળ તીરથ તેના તનમાં રે. વૈષ્ણવ.
 વણુ લોભી ને કપટ રહિત છે, કામ ક્રોધ નિવાર્યા રે;
 જાણે નરસંયો તેનું દરશન કરતાં, કુળ છંકાનેર તાર્યા રે. વૈષ્ણવ.

નરાસહ મહેતા.

સાચું ધરેણું.

(રાગ-કુમરી)

મુજ અબળાને મોટી મિરાંત બાધ, શામળો ધરેણું મારે સાચું રે
વાળી ઘડાવું વિઠ્ઠલવર ઢેરી, હાર હરિનેા મારે હૈયે રે;
ચિત્ત માળા ચતુર્ભુજ ચુડલો, શીદ સોની ઘેર જઇએ રે. મુજ.
ઝાંઝરીઆં જગજીવન કરાં, કૃષ્ણજી કહતાં ને કાંખી રે;
વિષ્ણુવા ધુધરા રામનારાયણના, અણુવટ અંતરગમી રે. મુજ.
પેડી ઘડાવું પુરુષોત્તમ ઢેરી, ત્રીકમ નામનું તાળું રે;
કુંચી કરાવું કરુણાનંદ ઢેરી, તેમાં ધરેણું માફ ધાલું રે. મુજ.
સાસરવાસો સજીને બેડી, હવે નથી દાંધ કાચું રે;
મીરાંબાધ કહે પ્રભુ ગિરધર નાગર, હરિને ચરણે યાચું રે. મુજ.

મીરાંબાધ.

મુખડાની માયા.

(રાગ-કાફી.)

મુખડાની માયા લાગી રે, મોહન પ્યારા;

મુખડાની માયા લાગી રે.

મુખડું મેં જોયું તારું, આ જગતડું થયું ખારું;
મન મારું રહ્યું ન્યારું રે— મોહન પ્યારા.

સંસારીનું મુખ એવું, ઝાંઝવાનાં નીર જેવું;
તેને તુચ્છ કરી ફરી રે— મોહન પ્યારા.

સંસારીનું મુખ કાચું, પરણીને રંડાવું પાછું;
તેને ઘેર શીદ જઈએ રે— મોહન પ્યારા.

પરણું પ્રીતમ પ્યારો, અખંડ સૌભાગ્ય મારો;
રંડવાનો બે ટાળ્યો રે— મોહન પ્યારા.

મીરાંબાઈ બલિહારી તારી, આશા એક ઉર ધારી;
હવે હું તો બડલાગી રે— મોહન પ્યારા.

મીરાંબાઈ.

રામબાણુ.

(રાગ-હીંચમાં.)

રામબાણુ વાગ્યાં હોય તે જાણે, પેલો મૂરખ મનમાં શું
આણે—ટેક.

ધ્રુવને વાગ્યાં પ્રલહાદને વાગ્યાં, હરી બેઠા ઠેકાણે;
ગર્ભવાસમાં શકદેવને વાગ્યાં, એ તો વેદ વચન પરમાણે—રામ
મયુરધ્વજ રાજાનું મન હરી લેવા, હરિ આગ્યા જે ટાણે;
લઈ કરવત મરતકપર મેલ્યું, ને પત્ની પુત્ર બેઠે તાણે—રામ
મીરાંબાઈ ઉપર ક્રોધ કરીને, રાણોજી ખડ્ગ જ તાણે;
ત્રિપના ખ્યાલા ગિરધરલાલે આરોગ્યા અમૃતને ઠેકાણે—રામ
નરસિંહ મેતાની હુંડી રાંકારી, વહાલે ખેપ કરી ખરે ટાણે;
આગળ સંત અનેક ઓદ્યાર્યા, ધનો ભગત ઉર આણે—રામ

ધનો

વૈરાગ્ય.

(૫૬-રાગ, જ'ગલો.)

જનુની જીવો રે ગોપીચંદની, પુત્રને પ્રેર્યો વૈરાગ્ય જ;
ઉપદેશ આપ્યો એણી પેરે, લાગ્યો સંસારીડો આગ જ.

જનુની. ૧

ધન્ય ધન્ય માતા ધ્રુવતણી, કલ્યાં કલ્યા વચન જ;
રાજસાજ સુખ પરહ્યું, વેગે ચાલીઆ વન જ.

જનુની. ૨

લલો ત્યાગ ભરથરી તણો, તજી સોગસેં નાર જ;
મંદિર ઝરખા મેલી કરી, આસન કીધેલાં બહાર જ.

જનુની. ૩

ભીડી ન શકે ઉડીયો, બહુ બોલાવ્યો બાજંદ જ;
તેને દેખીને ત્રાસ ઉપજ્યો, લીધી ફકીરી છોડ્યા ફંદ જ.

જનુની. ૪

એવા વૈરાગ્યવંતને જાઉં વારણે, બીજા ગયા અનેક જ;
લલા લુંડા અવની ઉપરે, ગણતાં નાવે છેક જ.

જનુની. ૫

ક્યાં ગયું કુળ સવણ તણું, સગરમુત સાડે હજાર જ;
ન રહ્યું નાણું રાગ નંદનું, સર્વે સુપન વહેવાર જ.

જનુની. ૬

એવા છત્રપતિ ચાલી ગયા, રાજ મૂકી રાજન જ;
 દેવ, દાનવ, માનવ, મુનિ, સર્વે જાણો સુખન જ.

જનુતી. ૭

સમજ મુકો તો સારું થયું, જરૂર મૂકાવશે જમ જ;
 નિષ્કુળાનંદ કહે નહિ મટે, સાચું કહું ખાઈ સમ જ.

જનુતી. ૮

નિષ્કુળાનંદ.

ત્યાગ ન ટકે વૈરાગ્ય વિના.

(જનુની જીવો રે ગાપીચંદની-એ રાહ.)

ત્યાગ ન ટકે રે વૈરાગ્ય વિના કરીએ ફેટી ઉપાય જ;
અંતર હાંડી ધમ્મી રહે, તે તો કેમ તજાય જ. ત્યાગ. ૧

વેશ લીધો વૈરાગ્યનો, દેશ રહી ગયો દૂર જ;
ઉપરનો આછો ખન્યો, માંહી મોહ ભરપૂર જ ત્યાગ. ૨

કામ, ક્રોધ, મદ, લોભનું, જ્યાં લગી મૂળ ન જાય જ;
સંગ પ્રસંગે તે ઉપજે ઇંદ્રિ વિષય આકાર જ. ત્યાગ. ૩

હિંજીરતે અવની ઉપરે, ખીજ નવ દીસે બહાર જ;
ધન વરસે વન પાંગરે, એમ ઇંદ્રિવિકાર જ. ત્યાગ. ૪

ચમક દેખીને લોહ ચળે, ઇંદ્રિ વિષય સંયોગ જ;
અણુ ભેટે અભાવ છે, ભેટે ભોગવશે ભોગ જ. ત્યાગ. ૫

ઉપર તજે તે અંતર ભજે, એમ ન સરે અર્થ જ;
તે વરણી આશ્રમચક્રી, અતે કરશે અનર્થ જ. ત્યાગ. ૬

બ્રહ્મ થયો ભોગભોગથી, જેમ બગડયું દુધજી;
 ગયું રે ઘૂત મહી માખણથડી, આપે થયું અશુદ્ધજી. ત્યાગ ૭
 પળમાં ભોગી, પળમાં ભોગી, પળમાં ગૃહીને ત્યાગજી;
 નિષ્કળાનંદ કહે એ નરનો, વણુ સમજ્યો વૈરાગજી. ત્યાગ. ૮

નિષ્કળાનંદ.

નાશવંત તનપિંજર.

રાગ-કાનરા.

પોપટ તનપિંજર છે નહિ તારૂં,
 અંતે ઉડી જવું પરખારૂં પોપટ.
 છે પરનું પણ પરિચયથી તું, માની બેઠો મારૂં
 ક્યાંતો તું ક્યાંનું એ પિંજર તે સમજે તો સારૂં; પોપટ.
 માંસ રૂધિરમય ને દુર્ગંધિ, નરક સમાન નહારૂં;
 તું તેને કાંચનમય માને, આવડું શું અંધારૂં, પોપટ.
 ખીજાં જોયાં એવું આ પણ, નામે કેવળ ન્યારૂં;
 સર્વ પ્રકારે સાચવ તો પણ, પલમાં છે પડનારૂં. પોપટ.
 સારાસાર વિચાર કરે તો, ભવસાગરનું ખારૂં;
 કેશવ હરિ કારીગર તેનો, વિસર મા સંભારૂં. પોપટ.

કેશવ.

નાશવંત કાયા.

(રાગ-મહાડ કાલિંગાડા.)

મન તુંહી તુંહી બોલેરે, આ સુપના જેવું તન તહારું;
 અચાનક ઉડી જશેરે, જેમ દેવતામાં દારૂ- ટેક.
 ઝાકળ જગ પળમાં વળી જશે, જેમ કાગળને પાણી,
 કાયા વાડી તહારી એમ કરમાશે, અછ જશે ધુળધાણી;
 પાછળથી પસ્તાશેરે, મિથ્યા કરી મહારું મહારું- મન.
 કાચનો કુપો કાયા તહારી, વણસતાં નહિ વાર;
 જીવ કાયાને સગાઇ કેટલી, મુકી ચાલે વન મોઝાર;
 ફોગટ કુલ્યા ફરવું રે, ઓચિંતુ થાશે અંધારું- મન,
 જાનું તે તો સર્વ જવાનું, ઉગારવાનો ઉધારો;
 દેવ, ગાંધર્વ રાક્ષસને માણસ, સૌને મરણનો વારો;
 આશાનો મહેલ ઉંચેરે, નીચું આ કાચું કારખારું- મન
 ચંચળ ચિત્તમાં ચેતીને ચાલો, ઝીલો હરિનું નામ;
 પરમારથ જે હાથે તે સાથે, કરો રહેવાનો વિશ્રામ;
 ધીરા ધરાધરથીરે, નથી દ્રાઢ રહેનારું- મન,
 ધીરો.

મુક્તદશા.

૫૬ ૧.

(રાગ-પહાડી ભજનની ધુન.)

ભલે શુકન થાઓ સારા, આનંદ છે રે લોલ;
મળો લાકડાના ભારા, આનંદ છે રે લોલ. ૧

ભલે નવે ગ્રહ રૂઠો આનંદ છે રે લોલ;
ભલે દુધ મેહ વુઠો, આનંદ છે રે લોલ. ૨

ભલે પુષ્પ લઇ પુજો, આનંદ છે રે લોલ;
ભલે ધુળ નાખી ધુજો, આનંદ છે રે લોલ. ૩

ગણો ગુણિયલ કે ગાંડો, આનંદ છે રે લોલ;
ભલે ફાવે તેમ ભાંડો, આનંદ છે રે લોલ. ૪

ગણો રાત્રુવો કે રાંડી, આનંદ છે રે લોલ;
ભલે પરખો પાંખડી. આનંદ છે રે લોલ. ૫

ફિરાજના ફદાયે, આનંદ છે રે લોલ;
આપી રહ્યો છે સદાયે, આનંદ છે રે લોલ. ૬

૫૬ ર.

ઢાઢનો ખૂટરો ન ખૂટે,	આનંદ છે રે લોલ;	
ચોર હાકિમ ન હુંટે,	આનંદ છે રે લોલ.	૧
ભલે મજો હાથી હોદો.	આનંદ છે રે લોલ;	
ભલે બંધીખાને બાંધો,	આનંદ છે રે લોલ.	૨
ભલે રહું સદા ભોગી.	આનંદ છે રે લોલ;	
ભલે રોજ રહું રોગી,	આનંદ છે રે લોલ.	૩
ભલે મજો લુખી ભાજ,	આનંદ છે રે લોલ;	
ભલે રસોધયો તાજ,	આનંદ છે રે લોલ.	૪
ભલે થીર માન થાપે,	આનંદ છે રે લોલ;	
ભલે અપમાન આપે.	આનંદ છે રે લોલ.	૫
બહેમ બળી થયા વાની,	આનંદ છે રે લોલ;	
દ્રઢ કાળજી છે ધ્યાની,	આનંદ છે રે લોલ.	૬
રૂપિરાજ રામ રીઝે,	આનંદ છે રે લોલ;	
હવે કામ એજ કીજે,	આનંદ છે રે લોલ.	૭

ઋષિરાય.

આંતરિક ધર્મ.

સત્ય નહીં તે ધર્મ જ શાનો, દયા વિના શું જ્ઞાન જોતે;
 વિનય વિના તે વિદ્યા શાની, દાન વિના શા દામ જોતે.
 દૈવત નહીં તે દેવ જ શાનો, ધર્મ વિના શું ધ્યાન જોતે;
 ભાવ વિના તે ભક્તિ શાની, ભક્તિ વિના શું જ્ઞાન જોતે.
 જ્ઞાન વિના તે ગુરુજન શાનો, તે શું ભોધે ભોધ જોતે;
 મન વશ નહીં તે તપ પશુ શાનું, શીઘ્ર વિના શું સ્નાન જોતે.
 સદ્ગુણ નહીં તે સાધુ શાનો, તૃષ્ણા ત્યાં શું ત્યાગ જોતે;
 શ્રાંતિ રહી જો અનુભવ શાનો, સાચો ન મળે શોધ જોતે.
 સાચા પ્રભુને જો નવ શોધે, તે નર કહીએ કાચા જોતે;
 કહે છોટમ નિર્ધાર કરીને, સૌ શાસ્ત્રોનો સાર જોતે.

છોટમ.

તત્ત્વચિંતન વિનાની સાધના

(રાગ આશા, માડ, ઝપતાલ.)

જ્યાં લગી આતમા તત્ત્વ ચીન્થો નહીં
ત્યાં લગી સાધના સર્વ જૂઠી !
માનુષ દેહ તાહરો એમ એળે ગયો
માવહાની જેમ વૃષ્ટિ પૂઠી. ॥ ૧ ॥

શું થયું સ્નાન પૂજાને સેવા થકી,
શું થયું ઘેર રહી દાન દીધે
શું થયું ધરી જટા ભસ્મ લેપન કરે,
શું થયું વાળ લોચન કીધે ॥ ૨ ॥

શું થયું તપ અતે તીથે કીધા થકી,
શું થયું માળ ગ્રહી નામ લીધે !
શું થયું તિલક ને તુલસી ધાર્યા થકી,
શું થયું ગંગજળ પાન કીધે ॥ ૩ ॥

શું થયું વેદ વ્યાકરણ વાણી વહે,
શું થયું રાગ ને રંગ જાણે !
શું થયું ખટ દરશન સેવ્યા થકી
શું થયું રરજના મેદ આણે ॥ ૪ ॥

એ છે પરપંચ સહુ પેટ બરવા તણા,
આત્માગમ પરિબ્રહ્મ ન જોયો !

બણે નરસૈયો કે તત્વ દરશન વિના
રત્ન ચિંતામણી જન્મ જોયો ॥ ૫ ॥

—નરસિંહ

પ્રભુમાં શ્રદ્ધા

(રાગ-આશા-માડ, અપતાલ.)

જે ગમે જગતગુરુ દેવ જગદીશને
તે તણો ખરખરો ફોક દરવો ।
આપણો ચિંતવ્યો અર્થ કંઈ નવ સરે
ઉગરે એક ઉદ્દેગ ધરવો ॥ ૧ ॥

હું કરું હું કરું એજ અજ્ઞાનતા,
શકટનો બાર જેમ મ્હાન તાણે ।
સૃષ્ટિમંડાળ છે સર્વ એણી પેરે,
જેગી જોગેશ્વરા ફોક જાણે ॥ ૧ ॥

નીપજે નરથી તો કાઢ ન રહે દુઃખી
શત્રુ મારીતે સૌ મિત્ર રાખે ।
રાયને રંક કોઈ દ્રષ્ટ આપે નહિ
ભવનપર ભવનપર છત્ર દાખે ॥ ૨ ॥

ઋતુસતા પત્ર ફલ ફુલ આપે યથા
માનવી મૂર્ખા મન વ્યર્થ શોચે ।
જેદના ભાગ્યમાં જે સમે જે લખ્યું
તેદને તે સમે તેજ પહેચે ॥ ૩ ॥

મંથ ગરબાડ કરી વાત ન કરી ખરી

જેહને જે ગમે તેને પૂજે ।

મન કર્મ વચનથી આપ માની લહે

સત્ય છે એજ મન એમ સુજે ॥ ૪ ॥

સુખ સંસારી મિથ્યા કરી માનજો

કૃષ્ણ વિના ખીજું સર્વ કાચું ।

જીગલ કર જોડી કરી નરસૈયો એમ કહે,

જન્મ પ્રતિ જન્મ હરિનેજ જાચું ॥ ૫ ॥

નરસિંહ મહેતા.

પ્રભુમય જગત.

(રામ-કુમરી.)

નાથ દયામય ચરણસરોજે પ્રાણુબ્રમર નવ ચોંટયો રે.
તો મુજ જીવન વ્યર્થ હું માનું, શું સુખ લ્હાવો કીધો રે.
નાથ.

અખૂટ ધનરાશી તણું શું પ્રયોજન તુઝી વિફળ એ સધળું રે,
જો એ ધનથી પરમ રતન પ્રાપ્તિમાં મન નવ રાચું રે.
નાથ.

પુત્રવદન સુકુમાર બલે પણ નેત્રને નવ રૂચે રે,
જો એ ચંદ્રવદનમાં તારી પ્રેમલ મૂર્તિ ન દિસે રે,
નાથ.

પૂર્ણ ચંદ્રનાં ધવલ કિરણ પણ શ્રીરં તિમિર સમ લાગે રે;
જો એ ચંદ્રપ્રદાશે તારો, પ્રેમચંદ્ર નવ જાગે રે.
નાથ.

સતીશિરોમણિ નારી તણો પણ પ્રેમ કલાંકિત લાગે રે;
જો એ પ્રેમકનકમાં તારો, પ્રેમમણિ નહિ જડીઓ રે.
નાથ.

તુંજ અસ્તિત્વમહી જો મંશય મોહ થકી જો પડતો રે;
દાસસર્પસમ એ મંશયને નાથ સદા હું ગણતો રે.
નાથ.

પર

શું કહું તુજને પ્રાણપતિ હે કહેતાં વાણી વિરમે રે;
હૃદયમણિ તું હર્ષનિકેતન એથી વધુ શું કહીએ રે.
નાથ.

(નર્મદાશંકર ખંડ્યા.)

(બંગાલી ઉપરથી)

પ્રભુની વ્યાપકતા.

(રાગ-આસા-માડ, અપતાલિ.)

અખિલ બ્રહ્માંડમાં એક તું શ્રીહરી,
જીજ્ઞાસુ રૂપે અનંત બાસે ।

દેહમાં દેવ તું તેજમાં તત્ત્વ તું
શૂન્યમાં શબ્દ થઈ વેદ વાસે ॥ ૧ ॥

પવન તું પાણી તું ભૂમિ તું ભૂધરા,
વૃક્ષ થઈ ફૂલિ રણો આકાશે
વિવિધ રચના કરી અનેક રસ લેવાને
શિવ થઈ જીવ થયો એજ આશે ॥ ૧ ॥

વેદ તો એમ વહે શ્રુતિ સ્મૃતિ સાખ દે
કનક કુંડળા વિષે ભેદ નોહે
ખાટ ઘડિયા પછી નામ રૂપ જૂજવાં.
અંતે તો હેમનું હેમ હોયે ॥ ૩ ॥

વૃક્ષમાં બીજ તું બીજમાં વૃક્ષ તું,

જોઈ પટંતરો એજ પાસે

ભણે નરસૈયો એ મન તણી શોધના,

પ્રીત કરૂં પ્રેમથી પ્રગટ થાશે ॥ ૪ ॥

નરસિંહ મહેતા.

અમર આશા.

(રાગ ગઝલ હૈરવી.)

- કંઈ લાખો નિરાશામાં અમર આશા છુપાઇ છે,
ખદા ખંજર સનમનામાં રહમ ઉંડી લપાઇ છે. ૧
- જુદાઇ ઝિંદગી બરની, કરી રો રો બધી કાઠી;
રહી ગઇ વસ્ત્રની આશા, અમર ગરદન કપાઇ છે. ૨
- ધડી ના વસ્ત્રની આવા, સનમ પશુ છેતરી ચાલી;
હજરો રાત વાતોમાં ગમાવી, એ કમાઇ છે. ૩
- ઝખમ દુનીઆ ઝખાનોનાં, મુસીબત ખોદનાં ખંજર
કતલમાં વ કદમખોસી, ઉપર કયામત ખુદાઇ છે. ૪
- શમાપર જાય પરવાના, મરે શીરી નઉપર ફરહાદ;
અગમ ગમની ખરાબીમાં, મઝેદારી લુંટાઇ છે. ૫
- ફના કરવું, ફના થાવું, ફનામાં શહ સમાઇ છે;
મરીને જીવવાનો મંત્ર, દીલખરની દુહાઇ છે. ૬
- ઝહરનું નામ લે શોધી તુરત પી લે ખુશીથી તું;
સનમના હાથની છેલ્લી, હકીકતની રક્ષાઇ છે. ૭
- સદા દિલના તડપવામાં, સનમની રાહ રોશન છે;
તડપતે તૂટતાં અંદર ખડી માથુક સાંઇ છે. ૮
- ચમનમાં આવીને ઉભો ગુલોપર આફરીન થઇ તું;
ગુલોના ખારથી બચતાં બદન ગુલને નવાઇ છે. ૯
- હજરો ઓલીઆ મુશ્કિલ ગયા માથુકમાં કુલી;
ન કુલ્યા તે મુઆ એવી કલાસો સખ્ત ગાઇ છે. ૧૦

હિન્દી

પ્રાર્થના.

(રાગ-ભૈરવી, ત્રીન તાલ)

હે જગત્રાતા વિશ્વવિધાતા હે સુખશાન્તિનિકેતન હે !
 પ્રેમકે સિંધુ દીનકે બંધુ દુઃખહરીદ્રવિનાશન હે ॥ ધ્રુ ॥
 નિત્ય અખંડ અનંત અનાદિ પૂર્ણ બ્રહ્મ સનાતન હે !
 જગઆશ્રય જગપતિ જગવંદન અનુપમ અલખ નિરંજન હે !
 પ્રાનસખા ત્રિભુવન પ્રતિપાલક જીવન કે અવલંબન
 હે ॥ ૧ ॥

રથા પ્રભુ તુંને યહ બ્રહ્માંડ સારા.

(રાગ- ભૈરવી, ઠાઠરા)

રથા પ્રભુ તુંને યહ બ્રહ્માંડ સારા ।

પ્રાણોસેં પ્યારા તૂંહિ સખસેં ન્યારા ॥ ૧ ॥

તું હિ બાપ બંધુ તું હિ જગતજનની ।

સકલ જગત મે એક તેરા પસારા ॥ ૧ ॥

ધર્મદૂધસે માતા તુમ હમકો પાલો ।

દેવો ખોલ વિદ્યાકા અપને બંડારા ॥ ૨ ॥

નમા કર સીસ પ્રભુ વિનતિ હમારી ।

દેવો દાન ભક્તિકા હોવે વિસ્તારા ॥ ૩ ॥

આંતરિકાસ.

(રાગ-આસાવરી, ધ્રુવ એક તાલ)

આંતર મમ વિકસિત કરો આંતર તર હે !
 નિર્મલ કરો ઉજ્જ્વલ કરો સુંદર કરો હે ॥ ધ્રુ. ॥
 જાગ્રત કરો ઉઘન કરો નિર્ભય કરો હે !
 મંગલ કરો નિરક્ષમ નિઃશંક કરો હે ॥ ૧ ॥
 યુક્ત કરો હે સખાર સંગ મુક્ત કરો હે બંધ !
 મંચાર કરો સકલ કર્મે શાન્ત તોમાર છંદ ॥ ૨ ॥
 ચરણ પદ્મે મમ ચિત્ત નિષ્પદિત કરો હે !
 નંદિત કરો, નંદિત કરો, નંદિત કરો હે ॥ ૩ ॥

રવિન્દ્રનાથ ટાગોર

પ્રભુને ચરણે.

(રાગ-દેસ, દાદરા.)

તું દયાલ દીન હું તું દાની હું લિકારી
હું પ્રસિદ્ધ પાતકી તું પાપપુંજહારી ॥ ૧ ॥

નાથ તું અનાથકો, અનાથ કોન મોસો
મો સમાન આરત નહિ, આરત હર તો સો ॥ ૨ ॥

બ્રહ્મ તું, હું જીવ, તું ઠાકુર, હું ચેરો !
તાત માત ગુરુ સખા તું સખ વિધ હિત મેરો ॥ ૩ ॥

તોહિ મોહિ નાતો અનેક માનિયેં જોં બાવે !
જોં ત્યોં તુલસી કૃપાલ ચરણ શરણ પાવે ॥ ૪ ॥

તુલસીદાસ.

પ્રભુનું શરણુ.

(ગઝલ)

- તેરી શરણુ મેં આપકે ફિર
આશ કિસકી કીજીયે ॥ ટેક ॥
- નહિ દેખ પડતા હૈ મુઝે, દુનિયામેં તેરી શાનકા;
ગંગા કિનારે ઐકે, કિમ કૂપકા જલ પીજીયે. ૧
- દરગિજ નહિ લાયક હું મૈં ગરબે તેરે દરબારકા;
મેરી ખતાકો માફ કર, દીદાર અપના દીજીયે. ૨
- પતિતપાવન નામ સુનકે, મૈં શરન તેરી પડા;
સફલ કર ઇસ નામકો, અપના મુઝે કર લીજીયે. ૩
- મિલતા હૈ અલ્લાનંદ જિસકે નામ લેનેસે સહી;
ઐસે પ્રભુકો છોડકર ફિર કૌનસે દિત કીજીયે. ૪

અલ્લાનંદ

જય જગદીશ હરે.

❀

(રાગ-ખિહારી, તીનતાલ)

જય જગદીશ હરે ।

ભક્ત જનોંકા મંકટ છિનમેં દૂર કરે ।

જો બ્યાવે ફલ પાવે દુઃખ વિનસે મનકા ॥ ધ્રુ. ॥

મુખ મંપતિ ગૃહ આવે કષ્ટ મિટે તનકા ।

માતપિતા તુમ મેરે શરન ગહૂં કિસકી ।

તુમ ખિન ઔર ન દૂળ આસ કરેં જિસકી ॥ ૧ ॥

તુમ પૂરણ પરમાત્મા તુમ અંતર્યામી ।

પરિષ્કા પરમેશ્વર તુમ સખકે સ્વામી ।

તુમ કૃપા કરુણકિ સાગર તુમ પાલન કરતા ।

મેં મૂરખ ખલ કામી કૃપા કરે ભરતા ॥ ૨ ॥

તુમ હો એક અગોચર સખકે પ્રાનપતિ ।

કિસ વિધ મિલૂં ગુસાઈ તુમકા મેં કુમતિ ॥

દીનઅંધુ દુઃખ હરતા કાકુર તૂમ મેરો ।

આપને હાત ઉઠાવો દાર પર્યો તેરો ॥

વિષય વિકાર મિટાવો પાપ હરો દેવા ।

શ્રદ્ધા ભક્તિ બદાવો મંતનકી સેવા ॥ ૩ ॥

निर्भलके जल राम.

(राग-लैरवी, तीनलास)

सुनेरी भने निर्भलके जल राम ।

पिछली साध लई संतनकी आडे संभारे काम ॥ १ ॥

जलजग गजजल अपनो वरयो नेक सरो नहि काम ।

निर्भल होय जलराम पुकारो आगे आधे नाप ॥ १ ॥

दुपदसुता निर्भल लई ताहिने जेद लागे निज धाम ।

दुःशासनकी जुग यकित लछ वसनइप लये स्याम ॥ २ ॥

अपजल तपजल और आहुजल यौथा है जल काम ।

सुर किशोर नृपासे सज जल दारे के दरनाम ॥ ३ ॥

सुरदास.

શ્રી રાધવેન્દ્રસ્તવ.

૨૪

(વસંતતિલકા વૃત્ત.)

સિંહાસનસ્થિત પ્રિયાયુત સૌખ્યકારી,
 સૌદામિનીસહિત નીરદકાન્તિહારી;
 ત્રેલોક્યનાથ સુરપૂજિત પાદપદ્મ,
 શ્રીરાધવેન્દ્ર ભજ રે મન ! છોડ છદ્મ. ૧.

સૃષ્ટિસ્થિતિપ્રલયકારિણિ આદિ માયા.
 હૈં વામ ભાગ જિનકે જનકાત્મજાયા;
 વે રામચન્દ્ર ભગવાન દયાનિધાન,
 દેવેં હમેં નિત કૃપા કર દિવ્ય જ્ઞાન. ૨.

હૈં ભક્તવત્સલ સદા પ્રભુ જો પવિત્ર,
 ત્રેતાપ નાશ કરતે જિનકે ચરિત્ર;
 જો એક હોદ્દર અનેક ગયે નિહારે,
 વે જનકીરમણ પાપ હરેં અમારે. ૩.

યોગીન્દ્ર ધ્યાન કરતે જિનકા સદૈવ,
 તારી ગદ્ય મુનિવધૂ જિનસે તથૈવ;

વે રાધવેન્દ્ર પદપંકજ પાપહારી,
હોકે કૃપાલુ ભવભીતિ હરે' હમારી. ૪.

કંભભ, ચોગી, રવિ જન જિન્હેં વિલોક,
હોતે સુખી મધુપ, મોર, ચક્રોર હોક;
હૈ રમ્ય રૂપ જિનકા અતિ હી લલામ,
સીતાસમેત ઉન રાધવ કો પ્રણામ. ૫.

સર્વત્ર શક્તિ જિનકી સખ કાલ વ્યાપ,
હોતા સમસ્ત જગ હૈ જિનમેં સમાપ;
જો શીઘ્ર પૂર્ણ કરતે નિજ ભક્તકામ,
સીતાસમેત ઉન રાધવ કો પ્રણામ. ૬.

જો રથૂલ, સૂક્ષ્મ, દૃઢ, કામલ, ભૂમિ, વ્યોમ,
એવં જલાદિ અનિલાનલ, સૂર્ય સામ;
હૈ જો અથર્વાયુત ઋગ્, યજુ ઔર સામ,
સીતાસમેત ઉન રાધવ કો પ્રણામ. ૭.

હૈ જો સદા પતિતપાવન વિશ્વનાથ,
હૈ પૂજતે સુર જિન્હેં સખ ભક્તિસાથ;
સર્વથ હૈ સતત જો કરુણૈક ધામ,
સીતાસમેત ઉન રાધવ કો પ્રણામ. ૮.

દેવાધિદેવ જિનકો મુનિવર્ય ગાતે,
કોઇ કબી ન જિનકા કુછ પાર પામે;

હું જો સ્વયંભવ દયાબિંધ મનોભિરામ,
સીતાસમેત ઉત્તર રાધવ કો પ્રણામ.

૯.

ગાંધે સદૈવ જિનકે ગુણ ભારતી બી,
પાતી ન પાર જિનકા કુછ હૈ કબી બી;
હું જો અચ્ચિન્ત્ય સુખસિન્ધુ, જગદ્દિરામ,
સીતાસમેત ઉત્તર રાધવ કો પ્રણામ.

૧૦

લોકેશ, કેશવ. મહેશ, સુરેશ આદિ,
હું ભરિ રૂપ જિનકે પ્રભુ જો અનાદિ;
હું જો પરાત્પર, અજ્ઞેય, અનન્ત નામ,
સીતાસમેત ઉત્તર રાધવ કો પ્રણામ.

૧૧

શાદુલ્લવિહીડિત.

વેદોંને જળ નેતિ નેતિ કહકે ગાયે તુમ્હારે ગુણ,
હું મેરી દિર દયા કથા રઘુપતે ! હે પુણ્યપદ્મારુણ !
તો બી સેવક જન નાથ મુંઝકો, પ્રત્યક્ષ હો ધ્યાનમે,
સીતાયુક્ત સદા વિહાર કરીએ, મેરે મનોધ્યાન મેં. ૧૨

શમસ્તાવન.

૨૨

જય રામ રમારમણું શમનં
બવતાપમયાકુલ પાહિ જનં ।

અવધેશ સુરેશ રમેશ મિત્રો
શરણાંગત મૈત્રત પાહિ પ્રજો ॥

દશસીશ બિનાશન ખીસ ભુગ
કૃત દૂરિ મહામહિ ભૂરિરંજ ।

રજનીચરંદ્રપતંગ રહે
શરપાવકતેજ પ્રચંડ રહે ॥

મહિમંડલમંડન આરુતરં
ધૃતસાયક્યાપનિષંગવરં ।

મદમોહમહામમતારજની
તમપુંજ દિવાકરતેજ અતી ॥

મન જાત કિરાત નિષાત કિયે
મૃગ લોગ કુભોગ સરેન કિયે ।

હતિ નાથ અનાથન્હિ પાહિ હરે
ત્રિષયામન પોંચર ભૂલી પરે ॥

જહુ રાગ યિયોગન્હિ લોગ હયે
 ભવદંધિનિરાદર કે દુશ યે ।
 ભવસિંધુ અગાધ પરે નર તે
 પદપંકજપ્રેમ ન જો કરતે ॥

અતિ દીન મલિન દુખી નિતહી
 જિનકે પદપંકજ પ્રીતિ નહિ ।
 અમલંબ ભવંત કથા જિન્હ કે
 પ્રિય સંત અનંત સદા તિન્હ કે ॥

નહિ રાગ ન રોપ ન માન મદા
 તિન્હ કે સમ વેભવ બા બિપદા ।
 એહિ તેં તબ સેવક હોત મુદા
 મુનિ ત્યાગત જોગ ભરોસ સદા ॥

કરિ પ્રેમ નિરંતર નેમ લિયે ।
 પદપંકજ સેવિત શુદ્ધ હિયે ॥
 સમ માની નિરાદર આદરહો
 સમ સંત સુખી બિચરંતિ મહી ॥

મુનિ માનસપંકજ ભૂંગ ભજે ।
 રઘુવીર મહા રનધીર અજે ॥

તવ નામ જપામિ નમામિ હરિ ।
 ભવરોગમદામદમાનઅરી ॥

૬૯

ગુનશીલ કૃપાપરમાયતનં ।

પ્રણુમામિ નિરંતર શ્રીરમણું ॥

રધુનંદ નિકંદન દ્વંદ્વતં ।

મહિપાત્ર પ્રિયોકૃપ દીનજનં ॥

૬૯૧.

બાર બાર બર મૉગડું હર્ષિ દેહુ શ્રીરંગ ।

પદસરોજ અનપાયની, બકિત સદા સતસંગ

રામચરણ

૯૬

(રાગ-હૈરવી, તીનતાલ,)

જાગમન રામચરણ સુખદાયી ॥ ૧ ॥
 જિહ્વિ ચરણનસે નિકસિ સુરસરી શંકર જટા સમાર્જ ॥
 જટાશંકરી નામ પર્યો હૈ ત્રિભુવન તારન અષ્ટ ॥ ૨ ॥
 જિહ્વિ ચરણનકી ચરણ પાદુકા ભરત રહ્યો લવજ્ઞાપ ॥
 સોઈ ચરન કેવટ ઘે લીને તમ હરિ નાવ ચન્નાષ્ટ ॥ ૩ ॥
 સોઈ ચન્ન સંતનજન સેવત સદા રહત સુખદાયી ॥
 સોઈ ચરણ ગૌતમઋષિનારી પરસ પરમ પદ પાષ્ટ ॥ ૪ ॥
 હંડકવન પ્રભૂ પાવન કિન્હો ઋષિયન ત્રાસ મિટાષ્ટ ॥
 સોઈ પ્રભુ ત્રિલોકકે રવામી કનક મૃગા સંગ ધાષ્ટ ॥ ૫ ॥
 કપિ સુગ્રીવ બંધુભયગ્યાકુલ તિન જયછત્ર પ્રરાષ્ટ ॥
 ત્રિપુકો અનુજ બિલીષણુ નિશિચર પરસત લંકા પાષ્ટ ॥ ૬ ॥
 શિવસનકાદિક અરુ પ્લહાદિક શેષ સદસ્ય મુખ ગાષ્ટ ॥
 ગુલસીદાસ માકૂત સુતકી પ્રભુ નિજમુખ કરત બકાષ્ટ ॥ ૭ ॥

—ગુલસીદાસ.

મહુદ્રોહીને ત્યજો.

(રાગ ખમાચ તીનતાલ.)

જાહે પ્રિય ન રામ વૈદેહિ.

સો ત્યાગિયે કાંટ ઐરી સમ, યદ્યપિ પરમ સનેહી. ૧.

ત્યજો પિતા પ્રહ્લદ મિત્રીયય અંધુ ભરત મદતારી;

અગ્નિ ગુરુ ત્યજ્યા અજ્ઞાનિ । પતિ, ભયે મુદ્ભંગલકારી. ૧

નાતો નેહ રામ સો મનિયત મુહુર સુમેવ જહાલો;

અંજન કહાં આંનિ જોહિ પુટ્ટે બહુતક કહો કહાંલો. ૨

તુલસી સોઈ સખ ભાન્તિ પરમ સુખ પૂજ્ય પ્રાન તે પ્યારો;

જસો હોય સનેહ રામપદ એહી મતો હમારો. ૩

—તુલસીદાસ.

બીસર ન જાળે મેરે મીત.

(રાગ બિહારી તીનતાલ.)

બીસર ન જાળે મેરે મીત એહી વર માંગૂ મૈ નીત (ધ્રુ).

મૈ મતિમંદ કષ્ટુ નહિં જાનું, નહિ કષ્ટુ તુમ સંગ હીત;
ખાંહ પ્રહેડી લાજ હૈ તુમકો, તુમ સંગ મેરી જીત. ૧

તુમ રીઝો ઐસો ઝુન નાહી, અવગુન કી હું બીત;
અવગુન જાની બિમારોગે જીવન, હોવુંગી મેં જહુત ફજીત. ૨

મેરે હઠ જરોસો હે બિયમે, તજ હો ન મોહન પ્રીત;
જન અવગુન પ્રજુ માનત નાહી, એહી પૂરવડી રીત. ૩

દીનખંધુ આંત મૃદુલ સ્વભાઉ, ગાઉ નિસદીન ગીત;
પ્રેમસખી સમજુ નહિ ઉંડી એક જરોસો ચિત. ૪

—પ્રેમાનંદ સ્વામી

ધ્રુવટકા પટ જોશ.

૨૪

(રાગ કાનડા દીપચંદી.)

ધ્રુવટકા પટ જોશઃ

તોહે રામ મિલેંગે ॥ ટેક૦ ॥

ધટ ધટ રમતા રામ રમૈયા

કટુક વચન મત જોશ રે ॥ તોહે ॥ ૧

રંગ મહાસમેં દીપ ઘરત હૈ

આસનમે મત ડાશ રે ॥ તોહે૦ ॥ ૨

કહત કપીરા સુનો લખ સાધુ

અનહત આજત હોશ રે- ॥ તોહે૦ ॥ ૩

—કપીર.

મહુકે ઊંચ નીચ નહિં કોઈ.

૯૬

(રાગ મહાર.)

મહુકે ઊંચ નીચ નહિં કોઈ.

પ્રેમ ભક્તિ કર જો જન જ્ય.વે ઉત્તમ યહીએ સોઈ,
કુન્નવંતા રાગ દુર્યોધન નિસ મૃદ પગ ના ધાર્યો;
જાય ત્રિદુરગ્રી લાજ અર્પાં જાતિ ન જન્મ બિચાર્યો. ૧

આત્મન એક કરત નિત પૂજા, ત.કોં ભોગ ન લીના;
ધન્ને જાટકે શોગ ન કાંઈ, હોય મગદ દૂર પીના. ૨

ઉંચે જન્મ કર્મકે તપસી ના કિસે મંદિર ધાવે;
મહા કુચીલ બીજ દે કર તે લે જુકે ફલ ખાવે. ૩

જાય પડે સગ આગે ઝાંડે ના કિસે દેત દિખાઈ;
નામદેવકા દેહરા ફેર્યો લીના કંઠ લગાઈ. ૪

પરિબ્રહ્મ પુરુષ અવિનાશી મગ ધટકી મતિ જાને;
દુનીયાસ મહુ ભક્ત વસલ હૈ કપટ હેતુ નહિ માને. ૫

—દુનીયાસ.

સમસેં ઊચી પ્રેમ સગાઈ.

(રાગ ધનાશ્રી)

સમસેં ઊચી પ્રેમ સગાઈ,
 દુર્યોધનકા મેરા ત્યાગે સાગ વિદુર ધર પાછ. ટેક.
 જૂડે ફલ શમરીકે ખાગે અહુ ચિન્નિ પ્રેમ લગાઈ. ૧
 રાજસૂયત યુધિષ્ઠિર કીતો સામેં જૂંઠે ઉડાઈ;
 પ્રેમકે વશ અર્જુનરથ હાંકયો, મુક્ત ગયે ઠકુરાઈ. ૨
 એસી પ્રીતિ અઢી વૃન્દાવન ગે.પિત નાય નચાઈ;
 સુર દૂર હસ લાયક નાહીં કહેં નમ કરૈં. અડાઈ. ૩

—સુરદાસ.

નામ જપન કયૈં છોડ દિયા.

❀

(રાગ—બિહારી, તીનતાલ.)

નામ જપન કયૈં છોડ દિયા
ક્રોધ ન છોડા જૂઠ ન છોડા
સત્ય વચન કયૈં છોડ દિયા ॥ ધ્રુ. ॥

જૂઠે જમમેં ફિલ લલચાકર
અસલ બતન કયૈં છોડ દિયા
કાડીકા તો ખૂબ સમાલા,
લાલ રતન કયૈં છોડ દિયા ॥ ૧ ॥

જન સ્મરનનસે અતિસુખ પાવે
તિન સ્મરણુન કયૈં છોડ દિયા
ખાલસ એક ભગવાન બરોસે
તન મન ધન કયૈં ન છોડ દિયા ॥ ૨ ॥

ખાલસ.

પરમપદની પ્રાપ્તિ.

ૐ

(ગાથા.)

જો બજે હરિદા સદા

સોષ પરમપદ પાવગા.

ટેક.

દેહકે માલા તિલક અરુ, છાપ નહિ કિસુ કામકે;

પ્રેમભક્તિકે ખીના નહિ, નાથકે મન બાવગા. ૧.

દિલકે દર્પણકે સફાકર, દૂર કરે અભિમાનકે;

ખાક હો ગુરુકે કદમકી, તો પ્રભુ મિલજાયગા. ૨.

છોડ દુનિયાં કે મજે સમ ઐકકર એકાંતમેં;

ધ્યાન ધરે હરિકે ચરનકા, ફિરજનમ નહિ આવગા. ૩.

દહ બરોંસા મનમેં કરકે, જો જપે હરિનામકે;

કહતા હૈં પ્રહ્લાનંદ પ્રહ્લાનંદ ખીચ સમાવગા. ૪.

પ્રહ્લાનંદ.

મનને બોધ.

૨૪

(રાગ-અસાવરી, તાલ દીપચંદી)

મન તોહે કિસ બિધ કર સમજાવે.

સોના હોયતો સુહાગ મગાઈ અંકનાશ રસ લાવું ।
આન શબ્દ કી પુક ચલાઈ, પાની કર પિગલાવું ॥ ૧ ॥

ધોડા હોય તો લગામ લગાઈ ઉપર જીન કસાઈ ।
હોય સવાર તેરે પર બૈઠું ચાલુક દેકે ચલાઈ ॥ ૨ ॥

હાથી હોય તો જંજીર ગઢાઈ ચારે પૈર બંધાવું ।
હોય મહાવત તેરે પર બૈઠું અંકુશ લેકે ચલાવું ॥ ૩ ॥

લોહા હોય તો ચૈરન મંગાઈ ઉપર ધુવન ધુવાઈ ।
ધુવનકી ધનધોર મચાવું જંતર તાર ખિચાઈ ॥ ૪ ॥

આની ન હોતો આન સિખાઈ સત્ય કી રાહ ચલાઈ ।
ઠહત કબીરા મુનો બધ સાધુ અમરાપુર પહુચાવું ॥ ૫ ॥

કબીર.

હરનામ રમરો.

ૐ

(રાગ-કૈશિક, વિકસિત તીનતાલ.)

સુમરન કર લે મેરે મન.

તેરિ મિતિ જાતિ ઉમર હરનામ મિન. ધ્રુ.

કૂપ નીર મિન ઘેનુ ક્ષીર મિન મંદર દીપ મિન;

જૈસે તરુવર ક્ષત્ર મિન હીન તૈસે પ્રાની હરનામ મિન. ૧.

દેહ નૈન મિન રૈન ચદ્ર મિન ધરતી મેહ મિન;

જૈસે પંડિત વેદવિહીન તૈસે પ્રાની હરનામ મિન. ૨.

કામ ક્રોધ મદ લોભ નિહારો, છોડ દે અપ સંતમન;

કહે નાનકશા સુન અગવંત યા જગમેં નહિ કાઇ અપના. ૩.

નાનક.

જીવને યોધ

❀

(આશાગોડીની પ્રવ્યલિત રાહ.)

હંસા રે રાજા યે પિંજરા નહિ તેરા
તુતો સમજ સમજ મન મેરા રે હંસા (ધુ.)

ના ધર તેરા ના ધર મેરા રે
ચીડીયાં રૈન બસેરા રે. હંસા ૧

ચુન ચુન મીટીયાં મહેલ બનાયા,
મૂરખ કહે ધર મેરા રે. હંસા ૨

જિસ દિન હંસા કાઠ નહિ તેના રે,
જંગલ રખેન બસેરા રે. હંસા ૩

સખ દિન હોત ન એક સમાન.

(રામ-બ્રજેશ્વી, તીનતાલ.)

સખ દિન હોત ન એક સમાન ।

ઇક દિન રાખ હરિશ્ચંદ્ર ગૃહ સંપત મેરુ સમાન ।

ઇક દિન જય શ્વપચ ગૃહ સેવત અંબર હરત મહાન ॥ ૧ ॥

ઇક દિન દૂલહ બનત બરાતી ચૂંદડીશી ગડત નિશાન

ઇક દિન ડેરા હોત જંમલમેં કર સૂધે પગ બાન ॥ ૨ ॥

ઇક દિન સીતા રૂદન કરત હૈ મહા વિપિન ઉદ્ધાન ।

ઇક દિન રામચન્દ્ર મિલ દોઉ વિચરત પુષ્પવિમાન ॥ ૩ ॥

ઇક દિન રાજરાજ હુધિષ્ઠિર અનુચર શ્રી ભગવાન ॥

ઇક દિન દ્રૌપદી નગ્ન હોત હૈ ચીર દુશાસન તાન ॥ ૪ ॥

પ્રગટત હૈ પૂરવડી કરની ત્યજ મન સોચ અગ્નન ॥

સુરદાસ ગુન કહાંલગ વરનો બિધિ કે અંક પ્રમાન ॥ ૫ ॥

સુરદાસ.

દેહની નશ્વરતા.

૫૪

(રાગ-પીલુ)

ધ્રુવ તનધનકી કૌન બડાઈ,
દેખત નયનોમેં મટી મિલાઈ (ધ્રુ)

અપને ખાતર મહેલ બનાયા,
આપ હી જાકર જંગલ સોયા ૧

હાડ જલે જૈસી લકડેકી મોલી,
ખાલ જલે જૈસી ઘાસકા પોલી. ૨

કહત કબીરા મુન મેરે લૈયા,
આપ મુવે પિછે રૂખ ગઘ દુનિયા. ૩

કબીર.

ચંદ રોઝ.

(ગઝલ.)

યે બહારે આગ દુનિયા ચંદ રોઝ ॥

દેખલો ઇસકા તમાશા ચંદ રોઝ ।

અય મુસાફર ફરિયા સામાન કર ।

ઇસ જહાંમે હય ખસેરા ચંદ રોઝ ॥

પૂજા લુકમાસે જિયા તૂં કિતને રોઝ ।

દસ્તે હઝરત મદ્દકે બોલા ચંદ રોઝ ॥

બાદ મદ્દન કબ્રમેં બોલી કઝા ।

અય વહાં પે સોને રહેના ચંદ રોઝ ॥

શીર તુમ કહાં ઐયાર મેં કહાં હે દોસ્તો ।

સાથ હૈ મેરા તુમ્હારા ચંદ રોઝ ॥

કયાં સતાતે હો દિલે બેનુલ્મકો ।

ઝાલીમોકા હય ઝમાના ચંદ રોઝ ॥

યાદ કર તૂં યે નઝીર કબ્રોકે રોઝ ।

ઝિંદગીકા હૈ બરોસા ચંદ રોઝ ॥

નઝીર.

મીલનેકા શોખ.

(ગઝલ.)

અમર હૈ શૌક મિલનેકા તો હરફમ લો લગાતા જા;
જલાકર ખુદ નુગાઇકો બસમ તન પર લગાતા જા.
પકડકર ઇશકી ઝાડુ સફાકર દિજજીએ દિલકો;
દુહકી ધૂલકો લેકર મુમલ્લે પર ઉડાતાજા.
મુસલા ફાડ તમખી તોડ કિતાબા ડાલ પાનીમે;
પકડ દસ્ત તૂ ફિરતો કો ગુલામ ઉનકા કહાતા જા.
ન મર બૂખા ન રખ રોઝા ન જા મરજદ ન કર સઝદા;
વઝુકા તોડ દે કુઝા શરાબે શૌક પીતા જા.
હમેશા ખા હમેશા પી ન ગફલતસેં રહો ઇકદમ;
નશેમેં સૈર કર અપની ખુદીકો તૂં જલાતા જા.
ન હો મુલ્કાં ન હો ખમન દુધકો છોડ ન કર પૂજા,
હુકમ હૈ શાહ દલાંદરકા અનલ હક તૂં કહાતા જા.
કહે મનસુર મસ્તાના હક મૈને દિલમેં પહેજાના;
વોહી મસ્તોંકા મયખાના ઉસીકે ખીચ આતા જા.

મનસુર.

પ્રભુ અગમ અપારા,

(રાગ પહાડી ઝિમેરી, તાલ ધ્રુમણી.)

વા કહાં પ્રભુ અગમ અપારા, અરૂં કહાં તૂં મુગ્ધ ગંવારા (ધ્રુ)
જનકે ગુણુ રવીસકારે, શશિ વાયુ અગ્નિ સિતારે;
પદ્મકતુ ઔર બનસારે, ગા ગા કે નેતિ પુકારે,
મયે ગુજર અનંત મહત યોગી, સુરસંત અંત ન નિકારા ૧

જલપર જમીન ઠહરા કે, અસ્માન અંધર લટકાકે;
સખ નિયમિત રહે ચલાકે,
કર્ષ કોટી કોસસે દૂર, અમક રહા નર,
હુકમ કે દારા, ૨

કહાં પર્વત શિખર કે ઉપર, કર દિયે ખડે જહાં તરુવર;
ઉનકો બી વહાં નિરંતર, પહુંચાવત હૈ જીવનઝર,
ચીટીકો તો કનકનકા, હસ્તિકો મનકા દેનનહારા. ૩

કયા અહ્લુત ખેલ બનાયા, પત્થરસે પાની બહાયા;
કાંટોમેં ફૂલ સમાયા, લકડીસે ફલ નિપજાયા;
એક તસ્વસે માનવ જૈસે, પુતલે કૈમે બનાયે હજારા. ૪

પૃથ્વી યદિ પત્ર બનાવે, સાગર દ્વારત હો બાવે;
 બનવૃક્ષકી કલમ ચલાવે, ગુન લિખતે પાર ન પાવે,
 સખ હો કરે રોમ જાગાન, કરે યદિગાન ન લગે સુમારા. ૫

બલ્લા રખેગા વૈસાહી રહિના

રાગ-હૈરવી

બલ્લા રખેગા વૈસાહી રહેના, મૈલા રખેગા વૈસાહી રહિના (ધ્રુ)
 કોઇ દિન સિરપર છતર ઉડાવે, કોઈ દિન સિરપર ધડા ચઢાવે
 કોઈ દિન હુથી સીરપર જાવે, કોઈ દિન પાંચ ચલાવે. ૧
 કોઈ દિન શકર દુધ મલિદા, કોઈ દિનમાગે ધરધર મદા,
 કોઈ દિન શેવક હાત જોડ ખડે, કોઈ દિન નજીક ન આવે ઘેડે ૨
 કોઈ દિન રાજા બડા અધિકારી, કોઈ દિન રાજા કંગાલ બિકારી;
 કહત કખીરા ; કરત કરતાંરી, ગાફલ ક્યો કરતા મગરૂરી. ૩

કખીર

‘ સાહેબ ’ કેમ મળે ?

(રાગ-હુમરી.)

રામ નામ તું લજમે પ્યારે કાયકું મગરૂરી કરતા હૈ;
 કચી નિટિકા બંગલા તેરા પાવ પલખમેં ગિરતા હૈ. (ધ્રુ)
 બમ્મન હોકરે પોથી બાંચે, રનાન તરપન કરતા હૈ;
 સબકાલ સુચિલ રહત હૈ, વો કયા સાહેબ મિલતા હૈ ૧.
 બેગી હોકરે જટા બઢાવે, હાલ મસ્તમેં રહાતા હૈ;
 દોનો દાસ સિરપર ધરકે, વો કયા સાહેબ મિલતા હૈ. ૨.
 માનભાવ પેહને કાલે કપડે દાઢી મિશી મુંડતા હૈ;
 ઉલટી લકડી હાતમેં પકડી, વો કયા સાહેબ મિલતા હૈ. ૩.
 મુક્ષાં હોકરે બાંગ પુકારે, વો કયા સાહેબ બહિરા હૈ;
 મુંગિકે પાવમેં ધુગર બાજે, ઓખી બક્ષા સુનતા હૈ. ૪.
 જંગમ હોકરે લિંગ બાંધે, ધત્તધર ફેરી શીરતા હૈ;
 શંખ બજાકર લિજા માજે, વો કયા સાહેબ મિલતા હૈ. ૫.
 કહત કબીરા સુન બાઇ સાધુ, મનકી માલા જપતા હૈ;
 બે ભાવ ભગવતસે ધ્યાન ધરત હૈ, ઉનકું સાહેબ મિલતા હૈ. ૬

કબીર.

નધર દેહ

(રાગ-કાફી)

મુખરા કયા દેખે દરપનમેં, તેરે દયા ધરગ નહિ મનમેં

મુખરા (ધ્રુ.)

જળલગ ફૂલ રહે ફૂલવાડી, બાસ રહે નિજ પુલમેં,
એક દિન ઐસી હો જાવેગી, ખાદ હોગી તનમેં

મુખરા ૧

ચુવા ચંદન અગિર અરગજ, શોભે ગોરે તનમેં;
ધન જોખન ડોંગરકા પાની, ઢલ જાવેગા ખિનમેં.

મુખરા ૨

નહિયાં ગહિરી નાવ પુરાની, ઉતર ચલે સંગમમેં;
શુરુમુખ તો યેસો પાર ઉતારે, નુમરા હુવે મનમેં.

મુખરા ૩

કવડી કવડી માયા જોડી મુરત રહે નિજ ધનમેં,
દસ દરખાજો ધેર લિયે જળ રહે ગર્હ મનકી મનમેં.

મુખરા. ૪

પગીયા બાંધે પગ અસવારે, તેલ ઝુલ્લા ઝુલપેમેં;
 કહત કબીરા સુન બાઇ સાધુ, યે કયા લઠ રહે મનમેં.

મુખરા. ૫

કબીર.

બાહ્ય સાધનાથી શું ?

(રાગ-દેસ.)

જીને આપકું દેખા નહીં, મન મેલકું ધોયા નહીં;
તન મનકું જો ખોળ નહીં, ન્હાયા હુવા સો કયા હુવા. ૧

કા મન ગલેકા હાર હૈ, મન ફેલકા દરખાર હૈ;
મન કામકા સિરદાર હૈ, માલા લિયા સો કયા ભયા. ૨

માયા કરમકા કાક હૈ, મમતા જયું તૃષ્ણા આંધકે,
સતા વિષયકા ખાટમેં, હરહર કિયા સો કયા હુવા. ૩

રંગ રાગ મંડપ આજતા, ઘરમેં સુના સો કયા હુવા;
મુર તાલમેં જો ગમ નહીં, મુનિજન ભયા સો કયા હુવા. ૪

મંડપ ઝરખા રાવડી, બેઠા રહા ગુલઝારમેં;
ત્રિકુટી મહલ જાયા નહીં, બાહેર શીરા સો કયા હુવા. ૫

લાલચ કરે, દિલ દામકી, ખાસત કરે બહલામકી;
હિરદે નહીં સુધ રામકી, હરિહર કહા સો કયા હુવા. ૬

મેંગા કરે સંસારકા, જાનકે કુંચા આઝારકા;
આયા જો તીરથ દ્વારકા, જાપા લીયા સો કયા હુવા. ૭

એક દિન ભજન જો ભાવસે, સમરન તો ખુદ હોતા નહીં;
મગા હૈ સારી રેનકા, કિરતન કિયા સો કયા હુવા. ૮

અખ તો મેરે રામ નામ

(રાગ ઝીંઝોટી.)

અખ તો મેરે રામ નામ દુસરા ન કોઇ. (ધ્રુ.)

માત છોડે પિતા છોડે છોડે સગા ભાઇ;
સાધુમંડળ ઐઠ ઐઠ લોકલાજ ખોઇ. અખ. ૧

સંત દેખ દોડ આઇ, જગત દેખ રોઇ;
પ્રેમઆંસુ ડાર ડાર, અમર વેલ ખોઇ. અખ. ૨

અરગમેં તારન મીલે, સંત રામ દોઇ;
સંત બદા શિશ ઉપર, રામ હૃદય હોઇ. અખ. ૩

અંતમેંસે તંત કાઢ્યો, પીછે રહી સોઇ;
રાણે મેસ્ત્રા ગિખકા ગ્યાલા, પિયત મસ્ત હોઇ. અખ. ૪

અખ તો ખાત ફેલ ગઇ, જાને સખ કોઇ;
દાસ મીરાં લાલ ગિરધર હોની હો સો હોઇ. અખ. ૫

મીરાંખાઇ.

અંતર્થુદ્ધિ.

❀

(રાગ કાફી-ધનાશ્રી.)

હમારો તીરથ કૈન કરે બટકત કૈન ફિરે. (ધ્રુ)

મનમેં ગંગા મનમેં કાશી, મનમેં રનાન કરે. ૧

મનમેં આસન મનમેં કડાસન, મનમેં ધુની જલે. ૨

મનમેં મુદર! મનમેં માલા, મનમેં ધ્યાન ધરે. ૩

કહત કપી-ન સુન બાળ સાધુ, બટકત કૈન ફિરે. ૪

કબીર.

રામકો આધાર.

(કાઠ કાફી. રાગ-માંજ તાલ દાદરા.)

રામકો આધાર સીતા રામકો આધાર રે
 પ્યારે મન ભજલે વારંવાર સીતા રામકો આધાર રે
 તેરી મેરી કરત શીરત સકલ જગત અસારો રે,
 હરીકો નામ ભજત નાહિ કો દંદ પસારો રે. રામકો
 ખેલત ગેંદ જય ગિરિ જમનાં ખીચ કાડો રે
 અખતો ગેંદ મીલત નાહિ નંદકો દુલારો રે. રામકો
 કાલીદીમે કૂદ પર્યો નાગ નાથ્યો કારો રે.
 ગજ હસ્તીકે દંત તોડ કંસકો પછારો રે. રામકો
 નિશાયરકો મારકે પ્રહલાદકો ઉગારો રે.
 ભક્તનકી પચ્છ કરી આન થંભ કારો રે. રામકો
 ભક્તનકી ભાવજની હરી પ્રેમ ધાર્યો રે.
 સખરીકો ખોર ખાયો ત્રીન લોક તારો રે. રામકો
 સુરદાસ કહે કહીં નહિ જન હારારે.
 ઉગ્રસેન કો રાજ્ય દીનો હોત જય જય કારો રે. રામકો

સુરદાસ.

જય હે ! ભારત ભાગ્ય વિધાતા.

(મિશ્રરાગ-અંગાલી ધૂન.)

જનગણુમનઅધિનાયકજય હે ।

ભારતભાગ્યવિધાતા ॥

પંજાબ, સિંધ, ગુજરાત, મરાઠા ।

દ્રાવિડ, ઉત્કલ ગંગ ॥

વિંધ્ય, હિમાચલ, યમુના, ગંગા ॥

ઉચ્છલ જલધિ તરંગ ॥

તવ શુભ નામે જાગે ।

તવ શુભ આશિષ માગે ॥

ગાહે તવ જય ગાથા ।

જન ગણુ મંગલ દાયક જય હે ।

ભારત ભાગ્ય વિધાતા ॥

જય હે જય હે જય હે ।

જય જય જય જય હે

॥ ૧ ॥

અહરહ તવ આજ્ઞાન પ્રચારિત ।

સુનિ તવ ઉદ્ધાર જાની ॥

હિન્દુ બૌદ્ધ શીખ જૈન ખ્રિસ્તી
મુસલમાન ખ્રિસ્તાની ॥

પૂરવ પશ્ચિમ આગે તવ સિંહાસન પાસે ।
પ્રેમહાર હમ ગાયા ॥

જન ગણ્ય ઐક્ય વિધાયક જય હે ।
ભારત ભાગ્ય વિધાતા ॥

જય હે જય હે જય હે
જય જય જય જય હે ॥ ૨ ॥

પતન અબ્યુદય બંધુર પંથા
યુગ યુગ ધાવિત યાત્રી ॥

તુમિ ચિર સારથી તવ રથ ચક્રે ।
મુખરિત પથ દિનરાત્રી ॥

દારુણ વિપ્લવ ભાગે તવ શંખ જ્વનિ બાજે ।
સંકટ દુઃખ ત્રાતા ॥

જનગણ્યપથપરિચાયક જય હે ।
ભારતભાગ્યવિધાતા ॥

જય હે જય હે જય હે
જય જય જય જય હે ॥ ૩ ॥

ઘોર તિમિર ધન નિષિડ નિશી થે ।
 ધીડિત મૂર્છિત દેશે ॥
 જાગ્રત છિલ તવ અવિચલ મંમલ ।
 નત નયને અનિમેષે ॥
 દુઃસ્વપ્ને આંતકે રક્ષા કરીલે અંકે ।
 રનેદમય તુમિ માતા ॥
 જનગણુ દુઃખત્રાયક જય હે ।
 ભારત ભાગ્ય વિધાતા ॥
 જય હે જય હે જય હે ।
 જય જય જય જય હે ॥
 રાત્રી પ્રભાતિલ ઉદિલ રવિચ્છવિ ।
 પૂર્વ ઉદયગિરિભાલે ॥
 ગાહે વિદંબ પુણ્ય મમિરણુ
 નવજીવન રમ દાલે
 તવ કરુણાશી રાગે નિદ્રિત ભારત જાગે ।
 તવ ચરણે નત માથા ॥
 જય જય જય હે જય રાજેશ્વર ભારતભાગ્યવિધાતા ।
 જય હે જય હે જય હે ।
 જય જય જય જય હે ॥ ૪ ॥

જનકજનની.

ૐ

(રાગ-ભૂપાલી, તીનતાલ.)

અયિ ભુવનમનોમોહિની,
 નિર્મલસૂર્યકરોજવલધારિણી,
 જનકજનનીજનનિ ॥ ૬૫ ॥

નીલ સિંધ જલધાત ચરણતત્ર
 અનિલ વિકંપિત શ્યામલ અંચલ
 અંબરચુંચિતભાલ દિમાચલ
 શુભ્રતુષારકિરીટિની ॥ ૧ ॥

પ્રથમ પ્રભાત ઉદિત નવ ગગને
 પ્રથમ સામરવ તવ તપોવને
 પ્રથમ પ્રચારિત તવ વનભવને
 જાન ધર્મ કૃત કાવ્યકાહિની ॥ ૨ ॥

ચિર કલ્યાણમયી તુમિ ધન્ય
 દેશ વિદેશે વિતરિછ અન્ન

६६

नमो नमो नाविगलित करुणु
पुण्यपियूपस्तन्य वाहिनी

॥ ३ ॥

रविन्द्रनाथ ठाकुर

અન્દે માતરમ્

૯૬

(રામ અંગીય કાફી, કીપમંદી.)

અન્દે માતરમ્.

સુગલામ્ સુહલામ્ મલયજ શીતલામ
શક્ત્ય ક્યામલામ્ માતરમ્ !

અન્દે માતરમ્.

શુભવ્યોત્સ્નાપુષ્કિતયામિનીમ્
કુલકુસુમિત કુમદલશોભિનીમ્
સુદાસિનીમ્ સુમધુરભાગિણીમ્
સુખદામ્ વરદામ્ માતરમ્

અન્દે માતરમ્

ત્રિંશદોટિકંઠે-કલકલ નિનાદ-કરાલે
દ્વિત્રિંશદોટિ ભુજૈર્ધૃત અર કરવાલે
કે બોલે મા તુમિ અબલે ?
બહુમલધારિણીમ્ નમામિ તારિણીમ્
રિપુદલવારિણીમ્ માતરમ્

અન્દે માતરમ્

તુમિ વિદ્યા, તુમિ ધર્મ
 તુમિ હૃદિ, તુમિ મર્મ
 ત્વં હિ માયુઃ શરીરે !
 આહુતે તુમિ મા શક્તિ,
 હૃદયે તુમિ મા ભક્તિ
 તોમારધ પ્રતિમા ગડી
 મન્દિરે મન્દિરે !

ત્વં હિ દુર્ગા દશપ્રહરણુધારિણી
 કમલા કમલહલાવહારિણી
 વાણીવિદ્યાદામિની
 નમામિ ત્વામ્ !

નમામિ કમલામ્ અમલામ્ અતુલામ્
 સુજલામ્ સુહલામ્ માતરમ્ બન્દે
 સ્યામલામ્ સરલામ્ સુસ્મિતામ્ જૂષિતામ્
 ભરણીમ્ ભરણીમ્ માતરમ્ !
 બન્દે માતરમ્

અંકિતચંદ્ર ચટ્ટોપાધ્યાય

संस्कृत

प्रातःस्मरणम्

प्रातः स्मरामि हृदि संस्फुरदात्मतत्त्वम्
साच्चित्सुखं परमहंसगतिं तुरीयम् ।
यत्स्वप्नजागरसुषुप्तमवैति नित्यम्
तद् ब्रह्म निष्कलमहं न च भूतसंघः ॥१॥

प्रातर्भजामि मनसो वचसामगम्यम्
वाचो विभान्ति निखिला यदनुग्रहेण ।
यन्नेतिनेतिवचनैर्निगमा अवोचु
स्तं देवदेवमजमच्युतमाहुरग्यम् ॥२॥

मातर्नमामि तमसः परमर्कवर्णम्
 पूर्णं सनातनपदं पुरुषोत्तमाख्यम् ।
 यस्मिन्निदं जगदशेषमशेषमूर्तौ
 रज्ज्वां भुजंगममिव प्रतिभासितं वै ॥३॥

अन्याद्यस्य यतोन्वयादितरतश्चार्थैर्ध्वभिज्ञः स्वराट्
 तेनेब्रह्महृदा य आदि कवये मुह्यन्ति यत्सूरयः ।
 तज्जोवारिमृदां यथा विनिमयो यत्र त्रिसर्गोमृषा,
 धात्रा स्वेन सदा निरस्त कुहकं सत्यं परं धीमहि ॥४॥

नमस्ते सते ते जगत्कारणाय
 नमस्ते चिते सर्वलोकाश्रयाय ।
 नमोऽद्वैततत्त्वाय मुक्तिप्रदाय
 नमो ब्रह्मणे व्यापिने शाश्वताय ॥५॥

त्वमेकं शरण्यं त्वमेकं वरेण्यम्
 त्वमेकं जगत्पालकं स्वप्रकाशम् ।
 त्वमेकं जगत्कर्तृपातृप्रहर्तृ
 त्वमेकं परं निश्चलं निर्विकल्पम् ॥६॥

मवानां भयं भीषणं भीषणानाम्
 गतिः प्राणिनां पावनं पावनानाम् ।
 महोच्चैः पदानां नियन्तृत्वमेकं
 परेषां परं रक्षणं रक्षणानाम् ॥७॥

वयं त्वां स्मरामो वयं त्वां भजामो
 वयं त्वां जगत्साक्षिरूपं नमामः ।
 सदैकं निधानं निरालम्बमीशं
 भवाम्भोधिपोतं शरण्यं व्रजामः ॥८॥

उपनिषत्स्मरणम्

हिरण्यमेन पात्रेण सत्यस्यापिहितं मुखम् ।
तत्त्वं पूषन्नपावृणु सत्यधर्माय दृष्टये ॥१॥

अग्ने नय सुपथा राये अस्मान्
विश्वानि देव वयुनानि विद्वान् ।
युयोध्यस्मज्जुहुराणभेनो-
भूयिष्ठां ते नम उक्तिं विधेम ॥२॥

श्रेयश्च प्रेयश्च मनुष्यमेत-
स्तौ संपरीत्य विविनक्ति धीरः ।
श्रेयो हि धीरोऽभिप्रेयसो वृणीते ।
प्रेयो मन्दो योगक्षेमाद्वृणीते ॥३॥

सर्वे वेदा यत्पदमामनन्ति
तपांसि सर्वाणि च यद्वदन्ति ।
यदिच्छन्तो ब्रह्मचर्यं चरन्ति
तत्ते पदं संग्रहेण ब्रवीमि ॥ ॐ इत्येतत् ॥४॥

आत्मानं रथिनं विद्धि शरीरं रथमेव तु ।
बुद्धिं तु सारार्थं विद्धि मनः प्रग्रहमेव च ॥५॥

इन्द्रियाणि हराणां बुद्धिर्ज्ञानांस्तेषु गोचरान् ।
आत्मेन्द्रियमनोयुक्तं भोक्तेत्याहुर्मनीषिणः ॥६॥

विज्ञानसारथिर्यस्तु मनप्रग्रहवाकरः ।
सोऽध्वनः पारमाप्नोति तद्विष्णोः परमं पदम् ॥७॥

उत्तिष्ठत जाग्रत प्राप्य वरान्निबोधत ।
क्षुरस्य धारा निशिता दुरत्यया
दुर्गे पथस्तत्कवयो वदन्ति ॥८॥

आग्निर्यथैको भुवनं प्रविष्टो
रूपं रूपं प्रतिरूपो बभूव ।
एकस्तथा सर्वभूतान्तरात्मा
रूपं रूपं प्रतिरूपो बहिःश्च ॥९॥

सूर्यो यथा सर्वलोकस्य चक्षुर्
न लिप्यते चाक्षुषैर्बाह्वदोषैः ।

एकस्तथा सर्वभूतान्तरात्मा
न लिप्यते लोकदुःखेन बाह्यः ॥११॥

एको वशी सर्वभूतान्तरात्मा
एकं रूपं बहुधा यः करोति ।
तमात्मस्थं येऽनुपश्यन्ति धीरा
स्तेषां सुखं शाश्वतं नेतरेषाम् ॥१२॥

नित्योऽनित्यामां चेतनश्चेतनामां
एको बहूनां यो विदधाति कामान् ।
तमात्मस्थं येऽनुपश्यन्ति धीरा—
स्तेषां शान्तिः शाश्वती नेतरेषाम् ॥१३॥

न तत्र सूर्यो भाति न चन्द्रतारकं
नेमा विद्युतो भान्ति कुतोऽयमग्निः ।
तमेष भान्तमनुभाति सर्वं
तस्य भासा सर्वमिदं विभाति ॥१४॥

भिद्यते हृदयग्रन्थिश्छिद्यन्ते सर्वसंशयाः ।
भीयन्ते चास्य कर्माणि तस्मिन्दृष्टे परावरे ॥१५॥

सत्येन लभ्यस्तपसा ह्येष आत्मा
 सम्यग्ज्ञानेन ब्रह्मचर्येण नित्यम् ।
 अन्तःशरीरे ज्योतिर्मयाहि शुभ्रो
 यं पश्यन्ति यतयः क्षीणदोषाः ॥१६॥

सत्यमेव जयते नानृतं
 सत्येन पन्था विततो देवयानः ।
 येनाक्रमन्त्यृषयो ह्योप्तकामा
 यत्र तत्सत्यस्य परमं निधानम् ॥१७॥

नायमात्मा प्रवचनेन लभ्यो
 न मेधया न बहुना श्रुतेन ।
 यमेवैष वृणुते तेन लभ्य-
 स्तस्यैष आत्मा विवृणुते तनुं स्वाम् ॥१८॥

नायमात्मा बलहीनेन लभ्यो
 न च प्रमादात्तपसो वाप्यालिङ्गात् ।
 एतैरुपायैर्यतते यस्तु विद्वां-
 स्तस्यैष आत्मा विशते ब्रह्मधाम ॥१९॥

यतो वाचो निवर्तन्ते । अप्राप्य मनसा सह ।
 आनन्दं ब्रह्मणो विद्वान् । न बिभेति कदाचन ।
 एतं हि वाव न तपति किमहं साधु नाकरवम् ।
 किमहं पापमकरवमिति ॥

अन्तत्वम्.

अशोच्यानन्वशोचस्त्वं प्रज्ञावादांश्च भाषसे ।
गतासुनगतामृंश्च नानुशोचन्ति पंडिताः ॥१॥

न त्वेवाहं जातु नासं न त्वं नेमे जनाधिपाः ।
न चैव न भविष्यामः सर्वे वयमतः परम् ॥२॥

देहिनोऽस्मिन्यथा देहे कौमारं यौवनं जरा ।
तथा देहान्तरप्राप्तिर्धीरस्तत्र न मुह्यति ॥३॥

मात्रास्पर्शास्तु कौंतेय शीतोष्णसुखदुःखदाः ।
आगमापायिनोऽनित्यास्तांस्तितिक्षस्व भारत ॥४॥

यं हि न व्यथयन्त्येते पुरुषं पुरुषर्षभ ।
समदुःखसुखं श्रीरं सोऽमृतत्वाय कल्पते ॥५॥

नासतो विद्यते भावो नाभावो विद्यते सतः ।
उभयोरपि दृष्टोऽतस्त्वनयोस्तत्त्वदर्शिभिः ॥६॥

अविनाशी तु तद्विद्धि येन सर्वमिदं ततम् ।
विनाशमव्ययस्यास्य न कश्चित्कर्तुमर्हति ॥७॥

अंतवन्त इमे देहा नित्यस्योक्ता शरीरिणः ।
अनाशिनोऽप्रमेयस्य तस्माद्युध्यस्व भारत ॥८॥

य एन वेत्ति हन्तारं यश्चैनं मन्यते दतम् ।
उभौ तौ न विजानातो नायं हन्ति न हन्यते ॥९॥

न जायते म्रियते वा कदाचिन्नायं भूत्वा भविता वा न भूयः ।
अजो नित्यः शाश्वतोऽयं पुराणो न हन्यते हन्यमाने शरीरे ॥
वेदाविनाशिनं नित्यं य एनमजमव्ययम् । [॥१०॥
कथं स पुरुषः पार्थ कं घातयाति हन्ति कम् ॥११॥

वासांसिर्जाणानि यथा विहाय नवानि गृह्णाति नराऽपराणि
तथा शरीराणि विहाय जीर्णान्यन्यानि संयाति नवानि देही
नैनं छिन्दन्ति शस्त्राणि नैनं दहति पावकः । [॥१२॥
न चैनं क्लेदयन्त्यापो न शोषयति मारुतः ॥१३॥

अच्छेद्योऽयमदाहोऽयमक्लेशोऽशोष्य एव च
नित्यः सर्वगतः स्थाणुरचलोऽयं सनातनः ॥१४॥

अव्यक्तोऽयमचिन्त्योऽयमविकार्योऽयमुच्यते ।
तस्मादेवं विदित्वैनं नानुशोचितुमर्हसि ॥१५॥

अथ चैनं नित्यजातं नित्यं वा मन्यसे मृतम् ।
तथाप त्वं महाबाहो नैनं शोचितुमर्हसि ॥१६॥

जातस्य हि ध्रुवा मृत्युध्रुव जन्म मृतस्य च ।
तस्मादपरिहार्येऽर्थे न त्वं शोचितुमर्हसि ॥१७॥

अव्यक्तादानि भूतानि व्यक्तमध्यानि भारत ।
अव्यक्तनिधनान्येव तत्र का परिदेवना ॥१८॥

आश्चर्यवत्पश्यति कश्चिदेन-
माश्चर्यवद्ब्रूदति तथैव चान्यः ।
आश्चर्यवच्चैनमन्यः शृणोति
श्रुत्वाप्येनं वेद न चैव कश्चित् ॥१९॥

देही अनत्यमबध्योऽयं देहे सवस्य भारत ।
तस्मात्सर्वाणि भूतानि न त्वं शोषितुमर्हसि ॥२०॥

श्री. भ. ग. अ. २

स्थितप्रज्ञलक्षणानि.

स्थितप्रज्ञस्य का भाषा समाधिस्थस्य केशव ।

स्थितधीः किं प्रभाषेत किमासीत ब्रजेत किम् ॥१॥

प्रजहाति यदा कामान्सर्वान्पार्थ मनोगतान् ।

आत्मन्येवात्मना तुष्टः स्थितप्रज्ञस्तदोच्यते ॥२॥

दुःखेष्वनुद्विग्नमनाः सुखेषु विगतस्पृहः ।

वीतरागभयक्रोधः स्थितधीर्मुनिरुच्यते ॥३॥

यः सर्वत्रानभिस्त्रहस्तत्तत्प्राप्य शुभाशुभम् ।

नाभिनन्दति न द्वेष्टि तस्य प्रज्ञा प्रतिष्ठिता ॥४॥

यदा संहरते चायं कुर्मोऽङ्गानां च सर्वशः ।

इन्द्रियाणिन्द्रियार्थेभ्यस्तस्य प्रज्ञा प्रतिष्ठिता ॥५॥

विषया विनिवर्तन्ते निराहारस्य दोहेनः ।

रसवर्जं रसोऽप्यस्य परं दृष्ट्वा निवर्तते ॥६॥

यततो ह्यपि कौंतेय पुरुषस्य विपश्चितः ।

इन्द्रियाणि प्रमाथीनि हरन्ति प्रसभं मनः ॥७॥

तानि सर्वाणि संयम्य युक्त आसीत् मत्परः ।
 वशे हि यस्येन्द्रियाणि तस्य मग्ना प्रतिष्ठिता ॥८॥

ध्यायतो विषयान्पुंसः संगस्तेषूपजायते ।
 संगोऽसंजायते कामः कामात्क्रोधोऽभिजायते ॥९॥

क्रोधाद्भवति संमोहः संमोहात्स्मृतिविभ्रमः
 स्मृतिभ्रंशात्बुद्धिनाशो बुद्धिनाशात्प्रणश्यति ॥१०॥

रागद्वेषवियुक्तैस्तु विषयानिन्द्रियैश्चरन् ।
 आत्मबन्धैर्विधेयात्मा प्रसादमधिगच्छति ॥११॥

प्रसादे सर्वदुःखानां हानिरस्योपजायते ।
 प्रसन्नचेतसो ह्यशु बुद्धिः पर्यवतिष्ठते ॥१२॥

नास्ति बुद्धिरयुक्तस्य न चायुक्तस्य भावना ।
 न चाभावयतः क्षान्तिरक्षान्तस्य कुतः सुखम् ॥१३॥

इन्द्रियाणां हि चरतां यन्मनोऽनुविधीयते ।
 तदस्य हरति मग्नां वायुर्नामिवाभासि ॥१४॥

तस्माद्यस्य महाबाहो निगृहीतानि सर्वशः ।

इन्द्रियाणीन्द्रियार्थेभ्यस्तस्य प्रज्ञा प्रतिष्ठिता ॥१५॥

या निशा सर्वभूतानां तस्यां जागर्ति संयमी ।

यस्यां जाग्रति भूतानि सा निशा पश्यतो मुनेः ॥१६॥

आपूर्यमाणमचलप्रतिष्ठं

समुद्रमापः प्रविशन्ति यद्वत् ।

तद्वत्कामा यं प्रविशन्ति सर्वे

स शान्तिमाप्नोति न कामकामी ॥१७॥

विहाय कामान्यः सर्वान्पुमांश्चरति निःस्पृहः ।

निर्ममो निरहंकारः स शान्तिमधिगच्छति ॥१८॥

एषा बाह्मी स्थितिः पार्थ नैनां प्राप्य विमुह्यति ।

स्थित्वास्यामंतकालेऽपि ब्रह्मनिर्वाणमृच्छति ॥१९॥

विराटस्तुतिः

त्वमादिदेव पुरुषः पुराणस्त्वमस्य
विश्वस्य परं निधानम् ।
वेत्ताऽसि वेद्यं च परं च धाम
त्वया ततं विश्वमनंतरूप ॥१॥

वायुर्यमोऽग्निर्वरुणः शशांकः
प्रजापतिस्त्वं प्रपितामहश्च ।
नमो नमस्तेऽस्तु सहस्रकृत्वः
पुनश्च भूयोऽपि नमो नमस्ते ॥२॥

नमः पुरस्तादथ पृष्ठतस्ते
नमोऽस्तु ते सर्वत एव सर्व ।
अनंतवीर्यामितविक्रमस्त्वं
सर्वं समाप्नोषि ततोऽसि सर्वः ॥३॥

सखेति मत्वा प्रसभं यदुक्तं
हे कृष्ण हे यादव हे सखेति ।

अजानता महिमानं तवेदं
मया प्रमादात्प्रणयेन वापि ॥४॥

यच्चावहासार्थमसत्कृतोऽसि
विहारशय्यासनभोजनेषु ।
एकोऽथवाप्यच्युत तत्समक्षं
तत्क्षामये त्वामहमप्रमेयम् ॥५॥

पितासि लोकस्य चराचरस्य
त्वमस्य पूज्यश्च गुरुर्गरीयान् ।
न त्वत्समोऽस्त्यभ्यधिकः कुतोऽन्यो
लोकत्रयेऽप्य प्रतिमप्रभाव ॥६॥

तस्मात्प्रणम्य प्राणिधाय कायं
प्रसादये त्वामहमीशमीड्यम् ।
पितेव पुत्रस्य सखेव सख्युः
प्रियः प्रियायार्हसि देव सोढुम् ॥७॥

अदृष्टपूर्वं हृषितोऽस्मि दृष्ट्वा
भयेन च प्रव्यथितं मनो मे ।

तदेव मे दर्शय देव रूपं
प्रसीद देवेश जगन्निवास ॥८॥

श्री. भ. गो. अ. ११.

देव्यापराधक्षमापनस्तोत्रम् ।

न मंत्रं नो यन्त्रं तदपि च न जाने स्तुतिमहो
 न चाङ्गार्थं ध्यानं तदपि च न जाने स्तुतिकथाः ।
 न जाने मुद्रास्ते तदपि च न जाने विलपनं
 परं जाने मातस्त्वदनुसरणं क्लेशहरणम् ॥१॥

विधेरज्ञानेन द्रविणविरहेणालसतया
 विधेयाशक्यत्वात्तव चरणयोर्या च्युतिरभूत् ।
 तदेतत्क्षन्तव्यं जननी सकलोद्धारिणि शिवे
 कुपुत्रो जायेत कचिदपि कुमाता न भवति ॥२॥

पृथिव्यां पुत्रास्ते जननि ब्रह्मवः सन्ति सरलाः
 परं तेषां मध्ये विरलतरलोऽहं तव सुतः ।
 मदियोऽयं त्यागः समुचितमिदं नो तव शिवे
 कुपुत्रो जायेत कचिदपि कुमाता न भवति ॥३॥

जगन्मातर्माम् । व चरणसेवा न रचिता
 न वा दत्तं देवि द्रविणमपि भूयस्तव मया ।

तथापि त्वं स्नेहं मयि निरुपमं यत्प्रकुरुषे
कुपुत्रो जायेत क्वचिदपि कुमाता न भवति ॥४॥

मत्समः पातकी नास्ति पापघ्नी तत्समा नहि ।
एवं ज्ञात्वा महादेवि यथा योग्यं तथा कुरु ॥५॥

शिवमानसपूजा ।

रत्नैः कल्पितमासनं हिमजलैः स्नानं च दिव्याम्बरं
नानारत्नविभूषितं मृगमदामोदाङ्कितं चंदनम् ।
जातीचम्पकबिल्वपत्रराचितं पुष्पं च धूपं तथा
दीपं देव दयानिधे पशुपते हृत्कल्पितं गृह्यताम् ॥१॥

सौवर्ण नवरत्नखण्डराचिते पात्रे घृतं पायसम्
भक्ष्यं पंचविधं पयोदधियुतं रंभाफलं पानकम्
शाकानामयुतं जलं रुचिकरं कर्पूरखण्डोज्ज्वलं
तांबूलं मनसा मया विरचितं भक्त्या प्रभो स्वीकुरु ॥२॥

छत्रं चामरयोर्युगं व्यजनकं चादर्शकं निर्मलं
वीणाभेरिमृदङ्गकाहलकलागीतं च नृत्यं तथा ।
साष्टांगं प्रणतिः स्तुतिर्बहुविधा ह्येतत्समस्तं मया
संकल्पेन समर्पितं तव विभो पूजां गृहाण प्रभो ॥३॥

आत्मा त्वं गिरिजा मतिः सहचराः प्राणाः शरीरं गृहं
पूजा ते विषयोपभोगरचना निद्रा समाधिस्थितिः ।

संचारः पदयोः प्रदाक्षिणविधिः स्तोत्राणि सर्वा गिरो
पद्यत्कर्म करोमि तत्तदखिलं शंभो तवाराधनम् ॥४॥

करचरणकृतं वाक्कायजै कर्मजं वा
श्रवणनयनैर्जं वा मानसं वाऽपराधम् ।
विहितमविहितं वा सर्वमेतत्क्षमस्व
जय जय करुणान्ध्रे श्रीमहादेव शंभो ॥५॥

॥ चर्पटपञ्जरिकास्तोत्रम् ॥

दिनमपि रजनी सायं प्रातः

शिशिरवसन्तौ पुनरायातः ।

कालःक्रीडति गच्छत्यायुः

तदापि न मुञ्चत्याशावायुः

॥१॥

भज गोविन्दं भज गोविन्दं

भज गोविन्दं मूढमते ।

प्राप्ते सन्निहिते मरणे

नहि नहि रक्षति दुकृष्करणे ॥

(ध्रुव.)

भटिलो मुण्डी लुब्धितकेशः

काशायाम्बर बहु कृतवेषः ।

पश्यन्नापि च न पश्यति मूढ

उदरनिमित्तं बहुकृतवेषः

॥२॥

अङ्गं गलितं पालितं मुण्डं
 दशनविहिनं जातं तुण्डम् ॥
 वृद्धो याति गृहित्वा दण्डं
 तदपि न मुञ्चत्याशापिण्डम् ॥३॥

पुनरपि जननं पुनरपि मरणं
 पुनरपि जननी जठरे शयनम् ।
 इह संसारे भवदुस्तारे
 कृपयाऽपारे पाहि सुरारे ॥४॥

पुनरपि रजनी पुनरपि दिवसः
 पुनरपि पक्षः पुनरपि मासः
 पुनरप्ययनं पुनरपि वर्षं
 तदपि न मुञ्चत्याशामर्षम् ॥५॥

कस्त्वं कोऽहं कुत आयातः
 का मे जननी को मे तातः ।
 इति परिभावय सर्वमसारं
 विभ्वं त्यक्त्वा स्वप्नाविचारम् ॥६॥

गेयं गीता नाम सहस्रं
 ध्येयं श्रीपतिरूपमजस्रम् ।
 ने यं सज्जनसङ्गे चितं
 देयं दीनजनाय च वित्तम्

॥७॥

कुरुते गङ्गासागरगमनं
 व्रत परिपालनमथवा दानम् ।
 ज्ञानविहीने सर्वमनेन
 मुक्तिर्न भवति जन्मशतेन

॥८॥

निर्वाणषट्कम् ।

मनोबुद्धयदंकारचित्तानि नाहं

न च श्रोत्रजिह्वे न च घ्राणनेत्रे ।

न च व्योम भूमिर्न तेजो न वायु-

श्चिदानंदरूपः शिवोहं शिवोदम् ॥ १॥

न च प्राणसंज्ञो न वै पञ्चवायु-

र्न वा सप्तधातुर्न वा पञ्चकोशः ।

न वाक्पाणिपादं न चोपस्थ पायू चिदा० ॥२॥

न मे द्वेषरागौ न मे लोभमोहौ

मदो नैव मे नैव मात्सर्य भावः

न धर्मो न चार्थो न कामो न मोक्षः चिदा० ॥३॥

न पुण्यं न पापं न सौख्यं न दुःखं

न मंत्रो न तीर्थं न वेदा न यज्ञाः ।

अहं भोजनं नैव भोज्यं न भोक्ता चिदा० ॥४॥

न मृत्युर्न शङ्का न मे जातिभेदः

पिता नैव मे नैव माता च जन्म

न बन्धुर्न मित्रं गुरुर्नैव शिष्यः चिदा० ॥५॥

अहं निर्विकल्पी निराकाररूपी

विभुत्वाच्च सर्वत्र सर्वेन्द्रियाणाम् ।

न चासङ्गतं नैव मुक्तिर्न मे य-

श्चिदानंदरूपः शिवोहं शिवोहम् ॥६॥

ॐ पूर्णमदः पूर्णमिदं पूर्णात्पूर्णमुदच्यते ।
 पूर्णस्य पूर्णमादाय पूर्णमेवावशिष्यते ॥
 ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः

ॐ भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम देवा
 भद्रं पश्येमाक्षभिर्यजत्राः
 स्थिरैरङ्गैस्तुष्टु वांसस्तनुभिर्य-
 शेम देवहितं यदायुः
 भद्रं नो अपि पातय मनः ॥

ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः

मज्झिमा निकाय-

जोनिदशम पाण्णास ६२ ॥

नवी गुणवतीया

विजयवाणी-अमरावती

चतुस्रस अशी-गम हवे

चरित्त निवास मरित्त निवास

आशी-अमरावती

